

UMEÅ UNIVERSITET

Konsten att *Ivägleda* ut i världen

- En studie om hur universitet och högskolor i
Sverige arbetar med vägledning inför
utlandsstudier

Belinda Håkansson och Verena Kraus

Examensarbete, 15 hp

Studie- och yrkesvägledarprogrammet, 180 hp
Vt 2020

Sammanfattning

I Sverige finns det i dagsläget ett större antal inresande än utresande studenter. Både på europeisk och svensk nivå har det formulerats mål om att öka antalet utlandsstuderande och Universitets- och högskolerådet - UHR har de senaste åren erbjudit en distanskurs i *Ivägledning* för de som arbetar med utbytesfrågor på universitet och högskola.

Ivägledning betecknar den vägledningen som ges *före, under och efter* utlandsstudier.

Denna uppsats har som syfte att undersöka hur studie- och yrkesvägledare samt internationella koordinatörer på universitet och högskolor i Sverige vägleder och motiverar studenter inför utlandsstudier, med ett fokus på *före* fasen, som består av motivering, förtydligande och förberedelse. Frågeställningar har formulerats för att få svar på hur studiens informanter arbetar med vägledning inför utlandsstudier, samt vilka framgångsfaktorer och svårigheter som upplevs i deras *Ivägledningsarbete*. I uppsatsen används tidigare forskning om *Ivägledning* som vetenskapliga artiklar och uppsatser, både svenska och internationella, som belyser ämnet från olika perspektiv. Studien har en kvalitativ forskningsansats i form av semistrukturerade intervjuer med tolv informanter från totalt åtta svenska lärosäten. I resultatet framgår det att *Ivägledning* ser olika ut på olika lärosäten vilket ofta beror på organisation, olika förutsättningar som exempelvis ekonomiska resurser, personalkategorier och individuella ansvarsområden. Resultatet visar även fördelen med ett proaktivt arbete och ett bra samarbete kollegorna emellan. Svårigheter som upplevs rör framförallt svårigheter att nå ut till alla studenter som i sig också kan göra det svårt att arbeta proaktivt, personliga skäl hos studenterna samt större strukturella problem.

Nyckelord

Vägledning, Ivägledning, proaktiv vägledning, internationalisering, högre lärosäten.

Abstract

In Sweden, there are currently a larger number of incoming than outgoing students. At both European and Swedish institutions, goals have been formulated to increase the number of students travelling abroad. The Swedish Council of Higher Education has, in recent years offered a distance course in Mobility Guidance for those working with questions concerning exchange studies at Universities and Colleges. Mobility guidance or “*Ivägledning*” refers to the guidance given *before*, *during* and *after* studies abroad.

The purpose of this essay is to explore how Student and Career Counsellors and International Coordinators in Sweden, guide and motivate students before going abroad. The focus is on the *before* phase which consists of motivation, monitoring and evaluation. Questions have been formulated to find the answer to how the informants in this study work with guidance prior to studies abroad, as well as what success factors and difficulties the Student and Career Counsellors and International Coordinators experience in their guidance work. This essay incorporates previous research, scientific articles and essays, both Swedish and international, which illuminates the subject from a plethora of different perspectives. The study has a qualitative research approach in the form of semi-structured interviews with twelve informants from a total of eight Swedish Universities and Colleges. The results show that Mobility guidance often differs among the various higher educational institutions depending upon organizational proficiency, financial resources, and staff responsibility. The results also show the advantage of proactive work and good cooperation between colleagues. Difficulties primarily arise concerning problems of reaching all students which also can make it difficult to work proactive, personal reasons concerning the student’s own lives and bigger structural difficulties.

Keywords

Guidance, mobility guidance, proactive guidance, internationalization, higher education.

Förord

Som två studie- och yrkesvägledarstudenter med internationell bakgrund och en dröm om att få arbeta med internationaliseringsfrågor på högskolenivå, har arbetet med denna uppsats betytt väldigt mycket för oss. I en på grund av Corona osäker tid har vi trots allt försökt att fokusera på en positiv framtid där arbetet med utlandsstudier kommer att återgå till det vanliga och utvecklas från det. Det gav oss omväxlande känslor av frustration och hopp om att vår uppsats ändå kan ha någon mening framöver och att den kan bidra med en del ny kunskap och nya insikter. Vi är tacksamma över allt vi har fått lära oss på vägen, det gemensamma arbetet och alla intressanta diskussioner.

Vi vill först och främst rikta ett tack till alla våra informanter som gett oss en inblick i hur arbetet med internationalisering i stort ser ut på lärosäten runt om i Sverige. Er kunskap och era tankar har gett oss värdefull insikt om arbetssätt som tidigare hade varit okända för oss.

Utöver de informanter som är del av denna studie fick vi även möjlighet att genomföra ytterligare två intervjuer som tyvärr inte fick plats i själva studien, men som gav oss värdefull kunskap och bakgrundsinformation. Tack Nina Ahlroos på UHR/Euroguidance för ett intressant samtal och det arbetsmaterial vi fick ta del av i uppsatsens inledningsskede. Tack även Anders Ahlstrand på UHR för att du tog dig tiden att berätta om ditt arbete med det pilotprojekt som tas upp i vår uppsats och som gav oss en fördjupad kunskap om hur projektet gick till.

Sist vill vi passa på att tacka UHR och Euroguidance som gav oss möjlighet att delta i deras *Ivägledningskurs*, något som vanligtvis enbart erbjuds personer som redan arbetar med internationaliseringsfrågor på universitet och högskolor. Vi lärde oss väldigt mycket under kursens gång, långt utöver den avgränsning vi valt i vårt examensarbete.

Stockholm, 2020-07-20

Lidköping, 2020-07-20

Verena Kraus

Belinda Håkansson

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
1.1 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	2
1.2 DISPOSITION	2
2. BAKGRUND	3
2.1 BEGREPPSDEFINITIONER	4
2.2 TIDIGARE FORSKNING, RAPPORTER OCH UPPSATSER	6
2.2.1. <i>Betydelsen och tillvägagångssätt för mobilitetsvägledning</i>	6
2.2.2. <i>Olika perspektiv på fördelar och svårigheter med utlandsstudier</i>	9
3. METOD	14
3.1 EN KVALITATIV FORSKNINGSANSATS	14
3.1.1 <i>Kritik mot kvalitativa forskningsintervjuer</i>	15
3.2 URVAL OCH AVGRÄNSNING	16
3.3 GENOMFÖRANDE	18
3.3.1 <i>Intervjuer</i>	18
3.3.2 <i>Bearbetning av data</i>	19
3.4 ETISKA ÖVERVÄGANDEN	20
4. RESULTAT	21
4.1. INFORMANTERNAS ARBETE MED <i>IVÄGLEDNING</i>	21
4.1.1 <i>Allmän information till studenterna</i>	21
4.1.2 <i>Möten i mindre grupp</i>	22
4.1.3 <i>Det individuella samtalet</i>	22
4.2 FRAMGÅNGSFAKTORER I <i>IVÄGLEDNINGSARBETET</i>	24
4.2.1 <i>Samarbete</i>	24
4.2.2. <i>Information</i>	25
4.2.3 <i>Övriga recept på framgång</i>	26
4.3 SVÅRIGHETER I <i>IVÄGLEDNINGSARBETET</i>	27
4.3.1 <i>Svårigheter i samarbetet</i>	27
4.3.2 <i>Svårt att nå ut till alla och arbeta mera proaktivt</i>	28
4.3.3 <i>Brist på "mobilitetsfönster" inom utbildningen</i>	29
5. ANALYS AV RESULTATET	30
6. DISKUSSION	34
7. FÖRSLAG TILL FRAMTIDA FORSKNING	38
8. REFERENSLISTA	39
9. BILAGOR	43

1. Inledning

Denna studie fokuserar på att undersöka hur universitet och högskolor i Sverige arbetar med vägledning inför utlandsstudier. Grunden för denna studie ligger i det faktum att det finns uppsatta mål om att öka antalet utlandsstuderande.

Bolognaprocessen, som idag omfattar 48 europeiska länder, kan betraktas som ett första steg mot ett gemensamt europeiskt utbildningsområde (Europeiska kommissionen, u.å.). Under Bolognaprocessen formulerades tre övergripande mål, där Europa fram till år 2010 skulle främja mobilitet, anställningsbarhet och Europas attraktionskraft som utbildningskontinent (Universitetskanslersämbetet, 2020, s. 9). Mellan 2011 och 2020 skulle dessa mål kvarstå och fokusera på olika prioriterade områden, varav ett lyder:

“Internationalisering och mobilitet – fram till 2020 ska minst 20 procent av dem som tar examen ha studerat eller praktiserat utomlands under sina studier. Mobilitet ska vara en utmärkande egenskap i europeisk högre utbildning.” (Universitetskanslersämbetet, 2020, s.10)

En strategisk agenda för internationalisering (SOU 2018:3) är ett delbetänkande av Regeringens utredning om ökad internationalisering av universitet och högskolor. Inom internationaliseringsstrategin föreslås ett mål om att minst 25 procent av studenterna skall ha tillbringat minst tre månader av sin utbildning utomlands till år 2025 (SOU, 2018, s. 185).

För att sätta siffrorna i sitt sammanhang låg under läsåret 2018/19 antalet svenska studenter som hade studerat utomlands någon gång under de senaste tolv månaderna på 15 procent (Statistiska centralbyrån på uppdrag av Universitetskanslersämbetet, 2019, s. 33).

Även i högskolelagen tas vikten av ett internationellt synsätt upp, även om det där inte talas om konkreta mål och tillvägagångssätt. I högskolelagens första kapitel, §5, nämns att ”Högskolorna bör vidare i sin verksamhet främja förståelsen för andra länder och för internationella förhållanden.” (Högskolelagen, 1992:1434).

Relevansen med det här uppsatsarbetet visar sig således i att det finns tydligt uppsatta mål om att öka antalet utlandsstuderande, både från Bolognaprocessen och delbetänkandet, som även stöds av Universitets- och högskolerådet (UHR) i ett yttrande från 2018. Fördelarna med utlandsstudier är många och finns på både individuell och samhällelig nivå. UHR tar bland annat upp fördelar som ökade språkkunskaper, personlig utveckling,

ökad anställningsbarhet och att studera utomlands som ett sätt att motverka främlingsfientlighet (UHR, 2017, 2019).

Med utgångspunkt i fördelarna med en ökad mobilitet, på såväl personlig som samhällelig nivå, samt de från Bolognaprocessen och i delbetänkandet formulerade målen, utgår vi från grundantagandet att det är eftersträvensvärt att i öka antalet utlandsstuderande.

Innan syfte och frågeställningar presenteras vill vi kort nämna något om *Ivägledningsbegreppet*. Begreppet är skapat av UHR och är en lek med ord där orden “åka iväg” kombinerats med vägledning och där det stora “I”et skall referera till internationalisering. Begreppet definierar den typen av vägledning som relaterar till den vägledning som sker i samband med utlandsstudier (UHR, 2020). En fortsatt och mera utvecklad definition och förklaring av begreppet presenteras under uppsatsen begreppsdefinitioner.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med detta examensarbete var att undersöka hur universitet och högskolor i Sverige arbetar med den första fasen av *Ivägledning*, dvs. den vägledningen som ges *före* studenter inleder sina utlandsstudier. Studien undersöker också hur vägledningen sker med tanke på de uppsatta målen för att öka antalet utlandsstuderande till 20% fram till 2020 (Bolognaprocessen) och 25% fram till 2025 (SOU 2018:3).

Vi har utgått ifrån följande frågeställningar:

- Hur arbetar studie- och yrkesvägledare/internationella koordinators med *Ivägledning* för att förbereda, förtydliga och motivera studenter inför utlandsstudier?
- Vilka framgångsfaktorer respektive svårigheter framkommer rörande arbete med *Ivägledning* inför utlandsstudier?

1.2 Disposition

Denna uppsats kommer inledningsvis att presentera en *bakgrund* till valet av vårt forskningsområde, relevanta *begreppsdefinitioner* samt *tidigare forskning* inom ämnet. Därefter följer uppsatsens *metoddel* som presenterar den *forskningsansats* uppsatsen utgår från och ett kritiskt förhållningssätt till ansatsen. Därpå tas *urval* och *avgränsningar* upp, för att sedan övergå till en genomgång av *genomförande* av *intervjuer* och *bearbetning av data*. Metoddelen avslutas med uppsatsens *etiska överväganden*.

Efter metoddelen följer en presentation av uppsatsens *resultat*, som i sin tur efterföljs av en *resultatanalys* samt en *diskussion*. Uppsatsen avslutas med förslag till *framtida forskning*.

2. Bakgrund

Forskningsunderlaget gällande studentmobilitet utifrån ett studentperspektiv, som personliga, kulturella eller lingvistiska aspekter, är något som har studerats relativt flitigt både i Sverige och utomlands. Vad som däremot är mindre undersökt är det motsatta perspektivet; hur anställda vid högre lärosäten arbetar rörande vägledning mot utlandsstudier - *Ivägledning*. Detta tillstånd tillsammans med vår utbildning till vägledare samt eget intresse för just utlandsstudier gjorde att det inför detta uppsatsarbete kändes angeläget att fokusera på personalen som arbetar med dessa frågor.

Fokus för denna uppsats såväl som för all använd litteratur ligger på hur vägledning kan bidra till att öka antalet utlandsstuderande och hur arbetet med *Ivägledning* kan se ut för att uppnå detta mål. Denna situation till trots är det inte önskvärt att helt välja bort de personliga faktorerna hos studenterna, då ett arbete med *Ivägledning* behöver både den vägledde samt den vägledande för att skapa en förståelse för ämnet. Dock är den litteratur som tar upp studenters upplevelser och personliga faktorer endast så pass relevant i vår studie att en medvetenhet om dessa faktorer finns och hur de kan hjälpa till att förbättra och utveckla vägledningen.

I vårt sökande efter litteratur har svenska avhandlingar och annan djupare forskning inom det valda området lyst med sin frånvaro, vilket självklart inte utesluter att den existerar, endast att det som hittats är det som våra resurser möjliggjort. Detta förhållande har dock inneburit att det valdes att också ge utrymme för olika typer av rapporter, svenska men också utländska i relation till uppsatsämnet.

Vårt litteraturavsnitt inleds med en studie presenterad redan 2004, vilket i ett tidsmässigt avseende kan ses som inaktuell eller föråldrad, men som är relevant då en stor del av efterföljande forskning i Sverige går att spåra tillbaka till just denna studie.

Denna uppsats kommer uteslutande att analyseras utifrån tidigare forskning, rapporter och uppsatser och inte utifrån en specifik teori, eller en karriärteori, vilket är ett aktivt och väl övervägt val av oss som författare. Valet har gjorts baserat på uteslutningsmetoden. I arbetet med att hitta en passande teori eller karriärteori blev det tydligt för oss att de

teorier som vi har kännedom om och stött på under vår utbildning förklarar karriärval utifrån individens, i vårt fall studenternas synvinkel snarare än vägledarens.

Det flesta av informanterna är inte heller examinerade studie- och yrkesvägledare vilket gjorde det svårt att utgå från en teori som inte finns med i informanternas sätt att arbeta eller tänka då de arbetar för att öka antalet utlandsstuderande. I detta är uppsatsen alltså av explorativ karaktär som ska ge en allmän uppfattning om hur *Ivägledningsarbetet* på högskolenivå går till i praktiken.

Tidigare forskning om vägledning i relation till utlandsstudier, men som inte handlade om studier på just akademisk nivå valdes bort. Sådana studier saknar relevans i relation till de uppsatta målen samtidigt som utlandsstudier för minderåriga elever i många avseenden skiljer sig från akademiska utlandsstudier. Fokus för all vår litteratur har legat på det som direkt kan kopplas till informanternas ansvarsområden, alltså det som informanterna direkt eller indirekt har inflytande över.

Avslutningsvis är vi såklart medvetna om att en ökad mobilitet även kan medföra negativa aspekter, inte minst med tanke på den rådande Coronapandemin. Dessa kritiska aspekter har vi dock valt att inte lägga något fokus på i sökandet efter passande litteraturunderlag. Studien krävde en tydlig avgränsning av ämnet och fokuserar på de tydligt uttalade målen med att öka antalet utlandsstuderande som alla högre lärosäten måste förhålla sig till. De kritiska aspekterna ges kortfattat utrymme i studiens avslutande diskussion och förslag om framtida forskning.

2.1 Begreppsdefinitioner

Med läsaren i åtanke har vi valt att inleda vår bakgrund med en begreppsdefinition som kan ge en introduktion till några av de begrepp som kommer att figurera i denna uppsats.

Ivägledning

Som nämndes i uppsatsens inledning är *Ivägledning* ett konstruerat begrepp som går att jämföra med det engelska begreppet *mobility guidance* som används inom EU. *Ivägledning* som definierat av UHR består av tre faser, *före*, *under* och *efter* utlandsstudier. Faserna kallas för den förberedande fasen, den bekräftande fasen samt uppföljningsfasen där varje fas kännetecknas av speciella kunskaper och tillvägagångssätt (UHR, 2020).

Med tanke på de uppsatta mål som finns om att öka antalet utlandsstuderande har denna studie fokuserat på enbart den första, förberedande fasen som enligt UHR är den mest omfattande och innehåller moment som att motivera, förtydliga och förbereda (UHR, 2020). Framöver i detta arbete ska begreppet *Ivägledning* enbart syfta på detta första steg.

Sedan några år tillbaka erbjuder Euroguidance i samarbete med UHR en distanskurs om *Ivägledning* som ges en gång per termin. Kursen har riktat sig till studievägledare och internationella koordinators på universitet och högskola som ska leda till att deltagarna får fördjupad kunskap om *Ivägledning*.

Utlandsstudier

I denna uppsats kommer begreppen utlandsstudier och utbytesstudier att användas om vartannat men samtidigt avse samma. Benämningen kommer att användas som en beskrivning av den period då en student, inskriven vid ett svenskt universitet, ägnar sig åt akademiska studier utomlands; inom och utanför Europa. Benämningen innefattar också praktik, minor field studies samt studier med eller utan avtal.

Mobilitetsfönster

Definitionen mobilitetsfönster avser perioden då studenten, inom ramen för utbildningen på hemuniversitetet har möjlighet att genomföra ett utbyte. Det avser speciella tidpunkter då det passar och blir naturligt att studenten reser ut för att studera utomlands (UHR, 2016).

Internationalisering

Begreppet internationalisering har dykt upp flera gånger i uppsatsarbetet utan att det var en del av frågeställningarna. För att skapa en gemensam förståelse för begreppet ska i det följande utgå ifrån den definitionen som nämns i delbetänkandet *En strategisk agenda för internationalisering* (SOU, 2018). Författarna tar upp definitionen av de Wit et al. (2015) som beskriver internationalisering av högre utbildning som:

“(…) den avsiktliga processen att integrera en internationell, interkulturell eller global dimension i syftet, innehållet och tillhandahållandet av eftergymnasial utbildning, för att öka kvaliteten i utbildning och forskning för alla studenter och anställda och för att bidra positivt till samhället” (2018, s.16).

Det poängteras i delbetänkandet att själva internationaliseringsbegreppet är mycket omfattande och kan innefatta många olika dimensioner, angreppssätt och aktiviteter (SOU 2018, s. 64). Utöver detta kan en komponent av internationalisering även vara det som

beskrivs som “internationalisering på hemmaplan” (SOU 2018, s. 65), ett internationaliseringsarbete utan att studenter faktiskt åker utomlands.

Med tanke på att begreppet har många dimensioner och att det ibland nämndes utan en tydlig definition, överensstämmer ovanstående definition kanske inte helt med definitionerna i tidigare forskning eller informanternas svar. Den ovan nämnda definitionen är dock så pass öppen att den tillåter olika sätt att tyda den.

2.2 Tidigare forskning, rapporter och uppsatser

Den tidigare forskningen, rapporter och uppsatser som presenteras nedan är uppdelad i två rubriker för att förtydliga de områden som kan relateras till vårt syfte med studien på ett översiktligt sätt. Den valda uppdelningen kommer sedan att återkomma i analysarbetet.

2.2.1. Betydelsen och tillvägagångssätt för mobilitetsvägledning

2004 presenterade Søren Kristensen en studie som hade sin bakgrund i att författaren observerat att utlandsvistelser inom ramen för yrkesutbildningar, betraktat som ett instrument för lärande, blivit allt vanligare inom Europa. Trots denna tillväxt hade ämnet ditintills inte varit föremål för något dedikerad forskning. Däremot fanns en stor mängd studier och rapporter om lagliga och administrativa hinder för rörlighet, men just pedagogiska aspekter hade inte fått mycket uppmärksamhet (2004, s. 5). I studien inkluderades 15 EU-länder, däribland Sverige, och studien utgick från fyra olika faktorer rörande utlandsstudier: Interkulturell förståelse, främjandet av människors fria rörlighet i Europa, internationaliseringen av utbildning i Europa och sist en metod för att förbättra anställningsbarheten hos människor. Kristensen ville studera hur personer som åker utomlands gör för att få med sig det bästa av dessa fyra parametrar från sina utlandsvistelser och hur de kan lära från dem, det som kan kallas för inlärningsmobilitet eller learning mobility (2004, s. 6). Författaren kom fram till att stödet som studenter får gällande utlandsstudier, från bland annat studievägledare, är avgörande för lärandeprocessen under utbytet, samt att vägledning kan hjälpa till att öka antalet som åker utomlands.

Kristensen fokuserade på att koppla sin forskning runt de typer av lärande som sker vid utlandsstudier till en modell för mobilitetsvägledning. En modell med tydliga stödåtgärder för inlärningsmobilitet ur ett vägledningsperspektiv där han delar upp åtgärderna i ett *före*, *under* och *efter* perspektiv. Perspektiven innefattar vilka åtgärder som är framgångsrika

före en student åker ut på utbyte, under och efter hen har kommit hem. Det som relaterar till vår studie är det som händer före en student åker iväg, den förberedande fasen, och denna fas delar Kristensen sedermera in i momenten; *motivera*, *förtydliga* och *förbereda*. Det förberedande momentet delar han sedan in ytterligare fem undergrupperingar; praktiska, lingvistiska, kulturella, pedagogiska och slutligen psykologiska (Kristensen 2016, s. 10). För vidare förklaring se bilaga 1.

Kristensen påpekar också vikten av att inte bara motivera de redan handlingskraftiga studenterna, de som redan bestämt sig och vill åka på utbyte, utan att också finnas där för de studenter som är osäkra eller inte ens vet om att möjligheten finns. Författaren trycker också på betydelsen av handlingsplaner för studenter som ska åka utomlands. Det ska finnas en gemensam plan innan en student åker iväg som fokuserar på hela förloppet där mål och reflektion om mål finns med från början som sedan följs upp under hela vistelsen samt efter. Målet är att studenterna ska få ut så mycket som möjligt av sina utlandsstudier.

Universitets- och högskolerådet genomförde mellan åren 2014 och 2018 projektet *Det akademiska värdet av mobilitet* - ett projekt för att öka den utgående studentmobiliteten och för att därmed bidra till mobilitetsmålen (UHR, 2018, s. 10). Pilotprojektet hade sin bakgrund i den obalansen som finns mellan ett betydligt större antal inresande studenter än det antal utresande svenska studenter som väljer att förlägga sina studier i andra länder. Målsättningen med projektet var att föreslå ett antal åtgärder som skulle ge möjlighet att öka andelen utresande utbytesstudenter samt tydliggöra det akademiska värdet av mobilitet (UHR 2018, s. 10f).

Projektet genomfördes i två steg och utmynnade i två olika rapporter; *Åtgärder för att öka antalet utresande utbytesstudenter* (2014 – 2016) och *Det akademiska värdet av mobilitet* (2016 – 2018). Baserat på ett stort antal rapporter, svenska och utländska samt erfarenhetsutbyte med finska och nederländska lärosäten och myndigheter, presenterade UHR en mängd förslag för olika testpiloter; olika högre lärosäten i Sverige. Dessa förslag hade sin utgångspunkt i studier om drivkrafter och hinder för mobilitet (UHR, 2018, s. 11). Dessa studier visade bland annat på skillnader eller brister gällande information, uppmuntran och vägledning från studievägledare med flera. Det fokuserades också på de brister rörande pedagogiska aspekter kopplade till internationalisering, brist på mobilitetsfönster samt brister i framhävandet av det akademiska värdet av studier (UHR, 2018, s. 12ff).

De första förslag på åtgärder som UHR utarbetat hade ett fokus på studievägledning samt utbildningens struktur och innehåll.

Det gällde till exempel vikten av internationalisering och hur den måste vara något som genomsyra hela verksamheter och inte bara delar av den. Nästa förslag handlade om att formulera specifika mål för utbytesperioder, alltså vilka kunskaper, förmågor och förhållningssätt studenten förväntas utveckla under utbytesperioden. Därefter definierades behovet av mobilitetsfönster i utbildningsplanerna. Behovet av att det skall finnas perioder under utbildningen där det går att genomföra utbyten. Det slutliga förslaget i denna kategori gällde identifiering av kurser/kurspaket vid respektive partneruniversitet som studenterna kan läsa under ett utbyte (UHR, 2018, s. 15ff).

Projektet fokuserade vidare på den typen av utveckling som kan ske gällande vägledning om den är samordnad och proaktiv. Proaktiv vägledning innebär att vägledning ges redan innan studenten aktivt söker hjälp hos en studie- och yrkesvägledare.

Det första förslaget i denna kategori rörde konceptet med vägledning före, under och efter mobiliteten, att behov av upprättandet av en proaktiv och utvecklingsinriktad vägledningskedja finns. Betydelsen av proaktiv vägledning från studiestarten men också fortlöpande och återkommande under hela studietiden poängterades. Vidare föreslogs samordning av vägledningsverksamheten och formulering av gemensam målsättning och tydliga riktlinjer för vägledning om utbyten utifrån studentens utbildning och examenskrav. UHR hade också sett från sina studier att vägledning blir mer effektiv om universitet och högskolor samordnar olika personalkategoriernas arbete. Projektet såg även att programansvariga och lärare spelar en viktig roll i vägledningen av studenter och därför föreslogs utnämning av lärare med särskilt ansvar för vägledning som ett förslag. Allmän utveckling av kompetens och intresse för internationalisering och utbyten bland all personal var nästa förslag. En plan för reflektion och studieplanering samt schemalagda vägledningstillfällen där samtal om utbyte föreslogs få ta en mycket större plats. Därefter definierades behovet av att förtydliga det akademiska värdet av utbytesstudier och det slutgiltiga förslaget poängterade det positiva resultatet av användandet av studentenkäter (UHR, 2018, s. 21ff).

Slutsatsen från de sju piloternas erfarenheter pekar på att projektets förslag verkligen kan ge positiva effekter. En proaktiv vägledning som kopplar mobilitet till utbildningens innehåll ger resultat i form av ökat intresse och fler sökande till utbytesstudier.

Slutsatserna pekar också på att internationalisering och mobilitet inte kan vara en angelägenhet för en enda enhet vid lärosätena. De pekar också på att för att nå framgång

behövs en samordnad insats med en gemensam målsättning med deltagare från flera delar av lärosätet. Programansvariga och stöd från ledning pekas ut som särskilt viktiga för att nå förändring. Projektet har dragit samma slutsats när det gäller mobilitet. För detta krävs gemensamma målbilder och handlingsplaner kopplade till universitetets eller högskolans mål och verksamhetsplaner med avsatt tid och resurser (UHR, 2018, s. 7).

Framöver då UHR:s pilotprojekt kommer att omnämnas kommer det att innebära en referens till båda ovannämnda projekt/rapporter.

2.2.2. Olika perspektiv på fördelar och svårigheter med utlandsstudier

Som nämnts tidigare är ökad studentmobilitet en politisk prioritering i alla de nordiska länderna såväl som resten av Europa. Som medlemmar i Bolognaprocessen har Finland, Sverige och Norge delat målet om att minst 20 procent av alla studenter som läser vid högre lärosäten, till 2020, skall ha spenderat delar av sina studier utomlands. Med detta som bakgrund presenterades 2013 ett samarbetsprojekt mellan CIMO (Centre for International Mobility) i Finland, UHR i Sverige och SIU (Norwegian Centre for International Cooperation in Education). Samarbetets syfte var att sammanställa jämförbar data från Finland, Norge och Sverige, i ett försök att öka förståelsen för drivkrafterna bakom studenters mobilitet. Huvudfrågan som samarbetet ställde sig var: Vad är det som får vissa studenter att åka utomlands för utbytesstudier medan andra stannar kvar på sina heminstitutioner under hela studietiden? (2013, s. 5).

Studien kom bland annat fram till att det i många länder och delar av världen är språk och ekonomi som kan ses som de största hindren för internationell studentmobilitet. Detta är dock ej fallet i varken Finland, Norge eller Sverige. I allmänhet har studenter i dessa länder goda möjligheter till ekonomiskt stöd. Studien visade istället på andra hinder som påverkar hur studenter tänker runt utlandsstudier. Brist på personlig uppmuntran fungerar som en stor påverkan på studenters motivation för att åka utomlands för att studera. Mer specifikt visade studien att brist på uppmuntran från lärare och annan personal också verkar ha ett betydande samband med studenters rädsla för att bli försenade med sina studier. Därtill uppgavs studenterna inte heller kunna se det akademiska värdet med utlandsstudier. Även avskräckande ansökningsprocessen uppgavs som ett hinder för mobilitet (2013, s. 33f).

Dessa hinder menar undersökningen kan hanteras av lärosätena genom förbättrad organisation vilket undersökningen också visade lyckade prov på. För trots att studien må

ha påtalat flertalet brister gemensamma för alla länder i studien, visade det sig ändå finnas vissa skillnader i hur Sverige, Finland och Norge arbetade med mobilitet. Den tydligaste skillnaden var att Finland tycktes arbeta med uppmuntran på ett mera systematiskt sätt än både Sverige och Norge. Finska lärosäten visade också på en annan typ av organisation där varje fakultet har sina egna koordinators i större utsträckning än i Sverige och Norge (2013, s. 22).

Utöver uppmuntran visade studien också att bristen på vägledning och information från sin heminstitution mer ofta rapporterades som ett skäl för att svenska och norska studenter valt att inte åka utomlands än de finska studenterna. Fler finska studenter uppgav också att de fått värdefull support och vägledning innan de åkt iväg och de hade i större utsträckning också fått upprätta mobilitetsplaner/individuella studieplaner för utlandsstudier. De svenska studenterna uppgav i högre utsträckning att de avstått från utbyte pga bristande vägledning i allmänhet. De finska studenterna påtalade också att deras lärare och annan personal haft ett starkare inflytande i beslutsfattandet runt utlandsstudier än deras nordiska kamrater (2013, s. 23f).

Studien visar att det är tydligt att lärare, studievägledare och internationella samordnare alla kan spela viktiga roller i att få till ett bra arbetssätt runt dessa frågor. Dessa personer har också en avgörande roll när det kommer till att förstärka så att studenterna ser det akademiska värdet av mobilitet. Rent allmänt för alla tre länderna visade studien dock att den allra viktigaste källan till uppmuntran vad det gäller akademiska studier utomlands är andra studenter. Även här var det finska lärosätenas sättet att jobba med tidigare studenter som inspirationskällor, steget före sina nordiska kollegor (2013, s. 22, 34).

I ett uppsatsarbete genomfört vid Umeå Universitet belyser Fernandez och Åberg (2017) universitetsstudenters förväntningar och upplevelser av utlandsstudier. Fernandez och Åbergs fokus ligger till skillnad från denna uppsats på studenternas upplevelser och speglar alltså vägledning ur ett studentperspektiv. Uppsatsen är dock relevant i det att den har ett fokus på hur studenterna uppfattat det stöd de fått, vilket uppmärksammar studie- och yrkesvägledarens roll vid utbytesstudier. Författarnas syfte och frågeställningar var tvådelat, där de genom att fokusera på universitetsstudenters upplevelser av sina utlandsstudier sökte utröna vilka förväntningar och mål som studenterna hade vid utbytet på ett personligt, karriär och akademiskt plan. Uppsatsens andra syfte är den del som relaterar till vår studie på det sätt att författarna där ville undersöka vilket typ av stöd som studenterna fått i form av vägledning före, under och efter sina utbyten (Fernandez, Åberg,

2017, s. 2f). Författarna valde att intervjua sju universitetsstudenter vid två universitet i en medelstor kommun i Sverige och dessa intervjuer genomfördes som semistrukturerade kvalitativa intervjuer (2017, s. 9f.).

Den del av resultatet som tydligast relaterar till vår studie var det att studenterna upplevde att de fick det mesta stödet från tidigare utbytesstudenter och att vägledare endast bidrar med en liten del av stödet för att vägleda studerande till att sätta upp mål och utvärdera sitt utbyte (2017).

Hanson Frieze, Li och Olsons studie från 2013 visar hur olika personlighetstyper och motiveringar bland studenter kan kopplas till deras vilja att åka på utlandsstudier. Studien som genomfördes vid ett universitet i USA bestod av en enkät och i det slutliga urvalet ingick 431 studenter, varav 21% var män och 79% kvinnor (2013, s. 79). De studenter som valdes ut till studien var antingen intresserade eller inte intresserade alls av utlandsstudier, dvs. de som inte hade bestämt sig än ingick inte i undersökningen. Syftet med studien var att pröva hypotesen om vissa specifika faktorer påverkar studenternas benägenhet att vilja studera utomlands. Enkäten skulle mäta var och en av dessa faktorer och sedan utvärderas i relation till studenternas (o)intresse. Dessa fyra faktorer var "achievement motivation", "neophilia", "migrant personality" samt "desire to help". "Achievement motivation" betecknar en hög ambitions- och prestationsnivå som möjligtvis kunde kopplas till studenternas vilja att studera utomlands utifrån ett akademiskt mål. Författarna (2013, s. 76) refererar till Janda som definierar begreppet neophilia som en "appreciation for and even a desire to have fresh new experiences or a love of the new", alltså en önskan om att upptäcka någonting nytt och samla nya erfarenheter. En "migrant personality" kan förklaras med en inre benägenhet att resa, att inte vilja stanna kvar på en plats. För personer med en "migrant personality" skulle det enligt hypotesen vara förutbestämt att flytta sig till nya platser eller resa mycket oavsett om detta sker genom utlandsstudier eller på andra sätt. Slutligen nämner Hanson m.fl. en önskan om att hjälpa andra - "desire to help" som en möjlig faktor till att vilja studera utomlands.

Studiens resultat bekräftade att höga poäng i enkäten i relation till ovan nämnda faktorer kan kopplas till en större önskan om att studera utomlands. Författarna upptäckte dock en skillnad mellan könen, där kvinnorna påverkades mer av en önskan att hjälpa än av en "achievement motivation" som i sin tur var mer utpräglad hos de manliga studenter som ville åka på utlandsstudier. En omvänd slutsats till denna studie är att de studenter med

låga poäng inom dessa fyra områden inte var intresserade av att studera i ett annat land. Relevansen i denna artikel i relation till vår studie ligger främst i de förslag som Hanson m.fl. lägger fram angående behovet av en större förståelse och medvetenhet om olika typer av studenter och hur vägledning kan hjälpa till att involvera och motivera även dessa studenter så de trots allt bestämmer sig för att delta i ett utbytesprogram. Författarna föreslår också vinsten med att utveckla utbytesprogram så att det kan erbjudas en större variation samt att marknadsföringen kan anpassas för att locka till sig fler intresserade studenter (2013, s. 81).

Puukari presenterade 2012 en studie som lyfter globaliseringen som en orsak till att högre utbildning bör främja internationella studier och locka fler internationella studenter. Det som skiljer artikeln från de övriga som valts ut för denna uppsats är att den framförallt fokuserar på inresande studenter. Relevansen för vår studie kan ses i att artikeln belyser vägledning kopplad till studenter vid högre lärosäten samt i relation till utlandsstudier och internationalisering. Puukari poängterar dessutom vikten av en proaktiv vägledning för studenter samt en tydlig organisation kring internationaliseringsfrågor som också kan kopplas till syftet med vårt examensarbete. Den proaktiva vägledningen beskrivs här som att "proactive approaches are always better than remedy" (2012, s. 13) som går i linje med till exempel det som UHR i sitt pilotprojekt också har kommit fram till. Artikeln lyfter här att ett proaktivt arbetssätt kan förbättra vägledningen och bidra till en hel institutions välmående (2012, s. 13). Artikeln lyfter även betydelsen av att förbereda studenterna på en ny kultur och en ny lärandemiljö inför sina utlandsstudier. Vägledningen i detta sammanhang kan till exempel innehålla information om det nya landet och dess administrativa system och kultur samt aktiviteter för att utveckla interkulturell kompetens och språkutbildning.

Vidare påtalar artikeln betydelsen av ett gemensamt arbete mellan de studenter som snart kommer att bli utresande studenter och de inresande studenterna. För att ta del av andra kulturer och förbereda sig, kanske träffa studenter från det land där man själv ska resa till, föreslår författaren gemensam utbildning och kurser tillsammans med inresande studenter, exempelvis kulturverkstäder eller liknande. Puukari (2012, s. 9) refererar till Thomsen (2012) som har visat att vägledning i mindre grupper är allmänt mer accepterat och lättillgängligt än den individuella vägledningen, detta med fokus på vägledning för inresande studenter. Med detta menar författaren att det kan vara ett större steg att våga boka in en tid och prata med en vägledare vid utbytesuniversitetet än att delta i en

vägledning i grupp där studenten även kan ta kontakt med andra studenter i en liknande situation, samt träffa vägledaren i ett mer avslappnat sammanhang.

Avslutningsvis nämns i en bilaga till artikeln att det kan vara gynnsamt för vägledare på högskolenivå att ha kunskap om och använda sig av karriärteorier och multikulturella koncept för att stödja och vägleda studenterna i sin utveckling (2012, s. 23).

Finska CIMO (Centre for International Mobility) presenterade i en rapport från 2014 vilka fördelar studenter som har studerat utomlands senare kommer att ha i arbetslivet. Den genomförda undersökningen som lägger grunden för rapporten kom fram till att arbetsgivare i stort sett ställer sig positivt till utlandsstudier, men att en internationell kompetens är långt ifrån ett krav för att ta sig in på arbetsmarknaden. Så mycket som 22,3 % av de 283 arbetsgivare som deltog i undersökningen år 2012 var totalt ointresserade av tidigare utlandsstudier hos sina anställda (2014, s. 18). Samtidigt visar rapporten att studenter generellt sett överskattar värdet av sin "international know-how", dvs. många studenter tror att utlandskompetens (tex i form av tidigare studier eller praktik utomlands) är mycket viktigare och mer uppskattad på arbetsmarknaden än vad den faktiskt är (2014, s. 18).

Rapporten visar dock tydligt var problemet ligger, nämligen att varken studenter eller arbetsgivare är fullt medvetna om vilka kompetenser studenter får under en utlandsperiod. Många ser enbart de "klassiska" och mer självklara kompetenserna som att utveckla tolerans, lära sig om nya kulturer och lära sig ett nytt språk. Samtidigt förblir andra kompetenser som kan förknippas med utlandsstudier och som i sig är väldigt efterfrågade på arbetsmarknaden osynliga, alltså "hidden". Exempel på sådana kompetenser är att kunna tänka utanför boxen, problemlösningsförmåga, självkännedom, pålitlighet, anpassningsbarhet, ökad förmåga att nätverka mm. (2014, s. 22). Med målet att göra dessa dolda kompetenser synliga föreslår CIMO tre utvecklingsområden varav de första två handlar om ett ökat samarbete mellan arbetsgivare och högskolor för att skapa större kunskap om de dolda kunskaperna. Det tredje området som direkt kan kopplas till vägledning inför utlandsstudier handlar om att studenter behöver verktyg och vägledning för att bli medvetna om och kunna synliggöra de kompetenser som annars kanske förblir dolda (2014, s. 31).

3. Metod

Inledande kommentarer

I det följande avsnittet kommer studiens metod att presenteras. Den kvalitativa forskningsansatsen samt en kritisk synvinkel som även diskuterar studiens validitet, tillförlitlighet och generaliserbarhet kommer redogöras för. Därefter följer ett avsnitt om urval och avgränsning samt genomförande av intervjuerna och databearbetningen. Metodavsnittet avslutas med en diskussion kring ett etiskt förhållningssätt.

3.1 En kvalitativ forskningsansats

Syftet med studien var att få en djupgående information om hur olika högre lärosäten arbetar med *Ivägledning* samt hur vägledningen kan leda till att öka antal utlandsstuderande. Därav valde vi en kvalitativ forskningsansats i form av semistrukturerade intervjuer med både studie- och yrkesvägledare och internationella koordinators som arbetar med utresande studenter. Datainsamling med hjälp av kvalitativa intervjuer är fördelaktig i småskaliga forskningsprojekt där avsikten är att undersöka komplexa och subtila fenomen (Denscombe 2018, s. 268). Som exempel lämpar det sig med intervjuer när forskningens syfte är att förstå någonting på djupet, när frågorna är komplexa samt när det finns möjlighet att få tag på privilegierad information i form av nyckelpersoner (2018, s. 268). Studiens frågeställningar innehåller frågor som söker svar på *hur* något fungerar och som skall ge en fördjupad förståelse för ett komplext fenomen samt att få tillgång till expertkunskaper och erfarenheter för att ge oss värdefulla insikter kring arbetet med *Ivägledning*. Experterna var i detta fall de på universitets- och högskolenivå som i dagsläget arbetar med utlandsstudier på olika sätt. Intervjuerna som genomfördes var semistrukturerade med hjälp av en intervjuguide (se bilaga 2) vilken i grunden bestod av tre huvudområden: bakgrundsfrågor, uppsatsens forskningsfrågor och fördjupningsfrågor. Semistrukturerade intervjuer skall innehålla färdiga frågor/ämnen som ska behandlas, men är flexibla i det avseendet att de tillåter den intervjuade att utveckla sina idéer och fördjupa sig i ämnen. Kännetecknande är att frågorna är öppna och att intervjuaren kan utveckla/anpassa sina frågor under intervjuens gång (2018, s. 269). I vår studie anpassades frågorna ibland från en intervju till nästa, till exempel kunde vi med hjälp av nyfunnen kunskap om ämnet från en informant precisera och omformulera våra frågeställningar i nästa intervju. Informanterna fick även tillgång till intervjuguiden innan eller vid intervjuernas inledning och kunde välja ut i vilken ordning de ville besvara dem.

3.1.1 Kritik mot kvalitativa forskningsintervjuer

Som med samtliga forskningsmetoder har även en kvalitativ ansats sina för- och nackdelar. Kvale och Brinkmann (2014, s. 210) tar upp den allmänna kritiken som riktas mot den kvalitativa forskningsintervjun och dess analys som beskrivs som bland annat icke trovärdig, icke tillförlitlig, icke valid och icke generaliserbar. Att intervjuresultatet inte är trovärdigt eller kan anses som snedvridet har att göra med att svaren på frågorna oftast inte är konkreta och således skulle kunna ogiltiggöra resultatet. Enligt författarna ger dock ett erkännande av just denna snedvridning möjlighet till att belysa specifika aspekter och föra fram nya dimensioner till resultatet (2014, s. 212). I studien svarade informanterna på olika sätt, vissa svar var mer konkreta än andra och vi är också medvetna om att informanterna var olika förberedda på intervjufrågorna. Vi ser dock att deras svar gav oss nya viktiga insikter, exempelvis när flera informanter på olika arbetsplatser lyfte samma ämne som viktigt fast intervjuguiden inte innehöll frågor om just detta.

En annan viktig aspekt som kan försämra kvaliteten hos intervjuerna har att göra med det insamlade materialets tillförlitlighet. Kvale och Brinkmann (2014, s. 212) beskriver användning av ledande frågor som orsak till bristande tillförlitlighet. Som relativt oerfarna intervjuare är vi medvetna om att vi har använt oss av en del ledande frågor, men författarna poängterar att svaren på de ledande frågorna kan användas i syfte för att pröva tillförlitligheten och verifiera intervjuarens tolkningar (2014, s. 214). Exempel på detta skulle kunna vara att en informant inte håller med om det intervjuaren har frågat och på så sätt förtydligar det hen menade.

Kritiken mot den kvalitativa forskningsintervjun kan även riktas mot dess brist på validitet och generaliserbarhet. Den bristande validiteten kan kopplas till intervjuarens subjektivitet, dvs. att olika forskare skulle kunna komma fram till olika resultat samt få olika intryck (2014, s. 212 f). Det är uppenbart att intervjuerna och resultat skulle kunna tolkas olika av olika forskare, till exempel om forskaren hade en annan kunskapsbakgrund än oss. En möjlig fördel ligger i att vi båda deltog i samtliga intervjuer och således åtminstone hade två olika perspektiv på de genomförda intervjuerna. Slutligen handlar bristen på generaliserbarhet i kvalitativa studier om det enkla faktumet att antal deltagare i studien var för få för att kunna dra generella slutsatser. Här gjorde vi ett medvetet val när vi bestämde oss för en kvalitativ forskningsansats som, istället för att kunna dra generella slutsatser, fokuserar på att få en fördjupad kunskap inom ett specifikt ämne. Det bör dock nämnas att det finns en viss generaliserbarhet i studien i och med att den i första hand

syftade på att få information utifrån intervjudeltagarnas profession och mindre om deras känslor och personliga åsikter.

3.2 Urval och avgränsning

Urval av informanter skedde enligt en kombination av tre olika urvalsprocesser: en *subjektiv*, en *slumpmässig* (bekvämlighetsurval) samt *snöbollsmetoden*.

Ett subjektivt urval kännetecknas av att deltagare i studien väljs ut utifrån deras relevans för forskningsämnet. Enligt Denscombe (2018, s. 67) “handplockas urvalet för undersökningen utifrån deras *relevans* för det ämne eller den teori som undersöks samt deras privilegierade *kunskap* om eller erfarenhet av ämnet”. Enligt författaren är tanken bakom ett subjektivt urval att forskaren redan har en viss kännedom om syftet med undersökningen och därför medvetet kan välja ut personer som kan ge mest värdefulla data (2018, s. 68). Det subjektiva urvalet är således avsiktligt och är synnerligen lämpligt för att skapa ett “explorativt urval” då det “ger forskaren möjlighet att få den bästa informationen genom att välja de människor som med största sannolikhet har den erfarenhet eller expertis som ger kvalitativ information och värdefulla insikter i forskningsämnet.” (2018, s. 68).

Ett krav i urval av informanter för vår studie, med fokus på relevans och kunskap, var att samtliga i dagsläget arbetar med det vi betecknar som *Ivägledning* vid ett högre lärosäte i Sverige. I urvalet fokuserades på informanternas faktiska arbetsuppgifter snarare än befattning, dvs. vi tog kontakt med både studie- och yrkesvägledare och internationella koordinators/handläggare. I relation till att det subjektiva urvalet kräver en viss kännedom om syftet med studien, var vi delvis insatta i ämnet, genom läsning av tidigare forskning samt en tidig intervju hos UHR/ Euroguidance, som anordnar distanskursen om *Ivägledning*. Vi visste om att det finns ett mål att öka antal utlandsstuderande, men inte än *hur* detta arbete går till i praktiken. Det bör även nämnas att det inte ställdes krav på att informanterna hade deltagit i *Ivägledningskursen* eller UHR:s pilotprojekt för att kunna medverka i studien.

Ett subjektivt urval kännetecknas just av att det inte är slumpmässigt, medan forskaren i ett bekvämlighetsurval “tar vad man råkar finna” (Trost, 2010, s. 140). En aspekt i studien som skulle kunna beskrivas som ett bekvämlighetsurval var det slumpmässiga urvalet av lärosäten, med enda kravet att informanterna skulle arbeta vid (delvis) olika universitet/ högskolor i Sverige, både stora och mindre lärosäten. Samtliga intervjuer genomfördes via videosamtal och således spelade närheten till informanterna ingen roll och deltagare i

studien valdes ut från flera delar i Sverige. Kontaktpersonerna valdes således ut subjektivt utifrån deras arbetsuppgifter och slumpmässigt utifrån deras arbetsplats.

Trost (2010, s. 140) ser en nackdel med ett bekvämlighetsurval i att de personerna forskaren kommer i kontakt med eventuellt är säregna i vissa avseenden. I denna studie hade informanterna gemensamt att de tog kontakt med oss för att de ansåg sig arbeta med *Ivägledning* och ville berätta om sitt arbetssätt. Detta hade i sin tur kunnat leda till att resultatet hade påverkats då informanterna kanske arbetade på ett liknande sätt/hade gått UHR:s kurs tidigare. De som eventuellt såg brister i sitt arbete med internationalisering kanske valde bort att delta i studien och deras åsikter föll således bort i undersökningen.

En variant av ett bekvämlighetsurval är snöbollsmetoden, som enligt Trost (2010, s. 141) innebär att intervjuaren i anslutning till intervjun frågar informanten om hen känner någon som skulle passa in på studiens ämne och som kan tänka sig vilja delta i den. Vid flera tillfällen var det informanterna själva som tipsade om andra intervjupersoner som av olika anledningar skulle vara relevanta att intervjua för att de hade gått UHR:s kurs i *Ivägledning* eller andra för vår studie relevanta projekt. Samtliga personer, totalt tolv från åtta olika lärosäten, som hörde av sig till oss och som ville delta i studien intervjuades och ingår i denna studie.

När det kommer till de avgränsningar som gjorts i uppsatsen så har det ej gjorts en avgränsning angående länder för utlandsstudier, innanför eller utanför Europa, heller ej utlandsstudier med eller utan utbytesavtal. Studien ämnade inte heller att ha ett jämförande syfte vad det gäller uppdelning i utbildningsprogram, kön, socioekonomisk bakgrund o.s.v. Valen har gjorts med tanke på att studien ska fokusera på hur själva vägledningen inför utlandsstudier går till.

Det har inte heller gjorts en avgränsning i relation till informanternas yrken eller tjänster, utan i deras faktiska arbetsuppgifter och relevans för studiens syfte. Således är det både studie- och yrkesvägledare samt internationella koordinatörer/handläggare som ingår i studien. Med hänsyn till detta faktum följer här en kortare presentation av informanternas bakgrund, något som anses relevant att ta i beaktning för förståelsen av kommande resultatpresentationen samt analys och diskussion.

Av de tolv informanterna var det sju personer som i dagsläget arbetar på institution/fakultet/skola på lärosätet, men två av dem har en tjänst som även innefattar ansvarsområden på central nivå. Fem av informanterna sitter centralt på skolan och då på antingen studiestödet eller internationella kontoret. Informanternas yrkestitlar varierade

något vilket delvis beror på att de benämns olika beroende på lärosäte. Nio av de tolv deltagare är internationella koordinaterer/handläggare/samordnare och två arbetar som studie- och yrkes/karriärvägledare, varav en var examinerad studievägledare medan den andra saknade denna typ av utbildning. Det ska även nämnas att en av de internationella koordinaterna är examinerad studievägledare i grunden, men har valt att byta tjänst på samma arbetsplats. Ytterligare en informant är utbildad studievägledare, men har en tjänst som både studievägledare och internationell koordinator.

Gemensamt för informanterna var att de alla anser sig arbeta med vad begreppet *Ivägledning* innebär. Fler än hälften berättade om att de arbetar med hela vägledningskedjan som har med utlandsstudier att göra, alltså *före, under och efter*. De övriga arbetar mer med det praktiska och administration, dvs. att ge ut information till studenterna om exempelvis boende eller stipendier. Hur deltagarna arbetar med utbytesfrågor var således olika och ibland, men inte nödvändigtvis, beroende på om de arbetar som studievägledare eller internationell koordinator.

3.3 Genomförande

För att på ett tydligt sätt illustrera hur genomförandet av intervjuerna gått till har vi valt att presentera detta avsnitt i två delar.

3.3.1 Intervjuer

På grund av den rådande situationen med Corona-pandemin fanns det begränsningar i hur intervjuerna kunde genomföras, antingen via telefon eller videosamtal. Samtliga informanter valde att prata med oss via videosamtal och vi fick deras tillåtelse att spela in samtalen (inte videon) på datorn för senare analys. En fördel med videosamtalen var att deltagarna själva fick välja en plats för intervjun där de kände sig bekväma och var ostörda. Ytterligare en fördel var att vi var platsoberoende och kunde ta kontakt med informanter runtom i Sverige och också hade möjlighet att båda vara delaktiga i samtliga intervjuer. Det genomfördes totalt tolv intervjuer med anställda vid åtta olika universitet/högskolor i Sverige som varierade i längd mellan 40 minuter och en timme och 15 minuter. Anledningen till att vi båda deltog i samtliga intervjuer var delvis för att öka validiteten, men även för att få träffa alla våra informanter "på riktigt" och för att i slutändan underlätta analysen av det insamlade materialet. Under alla intervjuer gjorde vi egna anteckningar och direkt i anslutning till varje intervju diskuterades samtalen och de svaren vi hade fått. Trost (2010, s. 67) ser en nackdel med två intervjuare i att det för intervjupersonen kan kännas som en obalans i maktförhållandet där den intervjuade

hamnar i underläge och att detta bör undvikas. Samtidigt kan en fördel med två intervjuare vara att intervjuerna genererar en större informationsmängd och förståelse, beroende på hur samspelta intervjuarna är (2010, s. 67). Eftersom vi båda har olika kunskaper om utlandsstudier och ett delat intresse för ämnet kändes det relevant att genomföra intervjuerna tillsammans. Även om det inte kan uteslutas upplevde vi ingen obalans i maktförhållandet då deltagarna var de som kunde bidra till vår forskning med sin värdefulla expertkunskap.

Vi började intervjuerna med att presentera oss och delade dokumentet med intervjuguiden på skärmen så att deltagarna hela tiden hade möjlighet att se frågorna. Utöver dessa frågor tillfrågades intervjupersonerna om de var bekanta med begreppet *Ivägledning* som förklarades vid behov för att säkerställa att informanternas arbete och kunskap var relevant för vår studie. En introduktion till studien samt frågeställningar som studien ämnar fokusera på hade då redan skickats ut på förhand, via mejl och det var bakgrundsfrågorna och fördjupningsfrågorna som var nya för informanterna. Enligt Trost (2010, s. 71) bör en intervjuguide vara ganska kort och ta upp stora delområden.

Dessutom är det viktigt att forskarna är insatta i det ämnet de vill undersöka så att syftet med studien framgår på ett tydligt sätt. Vid utformningen av intervjuguiden hade vi redan samlat in en del tidigare forskning och fokus riktades på EU:s och UHR:s mål om att öka antal utlandsstuderande. Intervjuguiden kan anses vara en aning lång, men informanterna fick möjlighet att välja ut i vilken ordning och vilka frågor de ville besvara, med undantag för forskningsfrågorna som studien fokuserades på. Intervjuguiden i sin dåvarande form finns under bilaga 2.

Som avslutning tackade vi informanterna för deras deltagande och de tillfrågades om vi kunde återkomma senare ifall ytterligare frågor skulle uppkomma.

3.3.2 Bearbetning av data

Det insamlade materialet bestod av anteckningar vi hade fört under intervjuerna, ljudinspelningar och anteckningar från diskussionerna vi hade i anslutning till varje intervju. Som tillvägagångssätt för analys av samtal och text valde vi att använda oss av en innehållsanalys, som kan användas som ett sätt att mäta innehållet i syfte av att leta efter dolda budskap (Denscombe, 2018, s. 400). Detta görs genom att, efter transkriberingen bryta ner texten i mindre enheter, utarbeta relevanta kategorier, koda dessa och i slutändan räkna och analysera texten utifrån förekomsten av dessa enheter i texten (2018, s. 402). Anledningen till att vi valde en innehållsanalys var syftet med studien, nämligen att samla in information från informanternas synvinkel och skapa förståelse om något som på det

sättet inte hade undersökts tidigare. Syftet var att hitta mönster och möjligen dolda budskap i det insamlade materialet. De inspelade samtalen transkriberades in i en mall som var uppdelat efter informant, frågorna från intervjuguiden och en rubrik med allmänna kommentarer. Vissa textstycken transkriberades ord för ord, andra i form av textstycken, sammanfattningar och begrepp. Relevanta kategorier skapades utifrån svar på frågorna från intervjuguiden samt allmänna kommentarer och egna anteckningar. Samtliga transkriberingar fördes sedan över till ett kalkylark där svaren sorterades på ett översiktligt sätt för att se samband mellan intervjusvaren och kunna koda kategorierna, till exempel genom att göra en uppdelning mellan informanter som hade deltagit i *Ivägledningskursen* eller UHR:s pilotprojekt. Innan resultat kunde presenteras gjordes det ytterligare en sammanställning av svaren, varje fråga för sig, och vi räknade förekomsten av liknande svar/koder.

Kvale och Brinkmann (2014, s. 220) argumenterar för och emot noggranna utskrifter av intervjuer. Författarna belyser värdet av att ha allting "tryckt på papper" för att få en överblick över det insamlade materialet, samtidigt som syftet med studien och tillgången på tid och pengar styr över hur mycket som ska eller kan transkriberas. Vi gjorde ett medvetet val att göra en transkribering av enbart delar av intervjuerna, nämligen de som besvarade våra intervjufrågor. Både längd och antal av de genomförda intervjuerna gjorde det inom ramen för ett examensarbete omöjligt att transkribera allt. Vi valde istället att komplettera utskrifterna med egna anteckningar, gemensamma diskussioner och genom att kontinuerligt gå tillbaka till och lyssna på de inspelade samtalen.

3.4 Etiska överväganden

I studien togs det hänsyn till de *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* (Vetenskapsrådet, 2002). De fyra huvudkraven som är del av det grundläggande individskyddskravet betecknas som *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet* och beaktades på följande sätt:

Samtliga deltagare informerades vid flera tillfällen om syftet med examensarbetet, både i det inledande mejlet som sammanfattade vad studien gick ut på, men även muntligt innan och ibland under intervjuerna. Att deltagandet var frivilligt togs för givet i och med att intervjupersonerna själva hade tagit kontakt med oss för att de ville delta i studien.

Deltagarna informerades dock om att de kunde avbryta sin medverkan om de så önskade. Samtycke inhämtades skriftligt via mejl så fort deltagarna hade tagit kontakt för att de ville medverka i studien. Vidare informerades deltagarna per mejl om att deras namn och

arbetsplats skulle avidentifieras i studien. Transkriberingarna av samtalen samt anteckningar förvarades på ett säkert ställe utan tillgång för utomstående. Alla anteckningar, ljudinspelningar och transkriberingar användes enbart i studiens syfte och förstördes efter godkänt resultat på examensarbetet.

4. Resultat

Inledande kommentarer

I följande avsnitt kommer resultatet att presenteras som därefter i analysdelen ställs mot tidigare presenterad litteratur. Resultatet utgår ifrån svar på studiens frågeställningar samt genom innehållsanalys av det insamlade materialet framträdande kategorier. Resultatet delas således upp i tre huvudområden: Informanternas arbete med *Ivägledning*, framgångsfaktorer och svårigheter. Presentationen av informanternas svar sker i sammanfattande drag där språkbruk som bland annat många, ett flertal och några kommer att användas, där många avser minst två tredjedelar, ett flertal avser minst hälften samt några som avser färre än hälften.

4.1. Informanternas arbete med *Ivägledning*

I detta avsnitt presenteras informanternas arbete rörande de som de relaterar till *Ivägledning* och de tre punkter som presenteras är de områden som framstod som tydligast i diskussion med informanterna.

4.1.1 Allmän information till studenterna

Fler än hälften av informanterna berättade om hur viktigt det är att få möjlighet att möta studenterna redan i början på deras studier, detta av två anledningar. Å ena sidan för att det är viktigt att presentera sig för att etablera en kontakt med studenterna så de vet vem de skall vända sig till samt vart de finns. Å andra sidan för att utbytesstudier kräver en bra framförhållning och ofta är det just i början på studierna som studenterna behöver ansöka om att få åka iväg under en senare termin, kanske ett år eller längre framåt i tiden. Intervjupersonerna berättade om att de brukar vara med på uppstart/mottagningen/ välkomstdagen då de presenterar sig och möjligheterna för studenterna att åka på utbytesstudier.

Vi börjar alltid läsåret, första eller andra veckan, med att gå ut i klasserna, oftast inbjudna av programansvariga. (...) Då ser vi till att visa upp oss och informera studenterna om att vi finns och

vad vi kan göra för dem. Vi ser dessa tillfällen som oerhört viktiga... för oss att liksom marknadsföra oss själva internt... och nå ut till studenterna.

Även senare under utbildningen går många av informanterna ut i klasserna, ofta för att de har blivit inbjudna av programansvariga, men vissa söker själva kontakt med tidigare nämnda och berättar om att de vill komma "ut" i klassen.

Flera lärosäten och flertalet informanter arbetar aktivt med att få studenter att mötas för att kunna prata med varandra om utlandsstudier. Det kan då handla om studenter som ska åka på utbyte samtidigt eller till samma partneruniversitet, studenter som har kommit hem efter utlandsstudier, men även inresande studenter som har ett av partneruniversiteten som sitt hemuniversitet. Några av informanterna nämnde att de har studentambassadörer som anordnar möten, bjuder på fika eller pratar om utbytesstudier på en mäss. Sådana mässor/möten ger även representanter från partneruniversiteten möjlighet att presentera sig själva. Andra lärosäten erbjuder öppna möten som frukost- eller lunchmöten där studenterna kan umgås och samtidigt få hjälp med sina frågor kring utlandsstudier.

4.1.2 Möten i mindre grupp

Ivägledningen sker enligt informanterna även delvis i grupp, men då främst med studenter som redan vet att de ska åka iväg. På ett lärosäte erbjuds infomöten i mindre grupp som då främst handlar om allmänna frågor. Några informanter berättade om arbete i mindre grupper då studenter får möjlighet att djupare reflektera kring sina mål med utlandsstudierna samt får lära sig om fördelarna på arbetsmarknaden med att ha studerat utomlands. Att vägleda i grupper i stället för klasser var något som de lärosäten som hade deltagit i UHR:s pilotprojekt hade tagit med sig som fördelaktigt och under studien fick studenterna diskutera frågor i mindre grupp med varandra och i anslutning skicka in en uppföljningsenkät. Det bör dock nämnas att ett lärosäte berättade om att detta arbete har legat på is sedan studien avslutades. Allmänt kan konstateras att arbetet i mindre grupper/klasser ser väldigt olika ut på de olika lärosätena och är framförallt en resursfråga. Fokus ligger helt klart på att nå ut till alla studenter och då är arbetet i mindre grupper enligt informanterna inte alltid möjligt.

4.1.3 Det individuella samtalet

Gemensamt för alla informanter var att de individuella samtalen allra oftast sker på studenternas eget initiativ som bokar in ett möte, oftast efter att de har deltagit i ett allmänt informationstillfälle kring utbytesstudier. Ordningen från det allmänna informationstillfället till det individuella samtalet var på liknande sätt på alla lärosäten

som deltog i studien. De intervjupersoner som arbetar på central nivå delger att de har en del “drop in” samtal, och att dessa möten oftast är av kortare natur.

Studenterna har sina individuella samtal med antingen en studievägledare eller internationell koordinator, något som varierade, beroende på organisation på arbetsplatsen, men även på intervjupersonens yrkesbakgrund och individuella ansvarsområden. Eftersom det vanliga enligt intervjupersonerna är att studenterna söker upp den de vill prata med så kunde det även variera vilken personalkategori de först kommer i kontakt med och som sen slussar vidare till en kollega. Fler än hälften av de internationella koordinatorerna som deltog i studien ansåg att studievägledarna är de som har ämneskunskaper och kan hjälpa studenterna med sina individuella studieplaner och tillgodoräkning av kurser inför sina utbytesstudier. De internationella koordinatorerna är i sin tur behjälpliga med praktisk information om boende, försäkring och stipendier. Men även detta varierade mellan informanterna. Några lärosäten hade en skarpare uppdelning i ansvarsområden, medan andra hade ett tätare samarbete kollegorna emellan. I sådana fall kunde ansvarsområdena framstå som mer flytande och kanske fokuserade mer på att följa en student genom hela utbytesprocessen.

Både antal individuella möten och samtalens innehåll varierar från student till student. Fler än hälften av studiens informanter berättade om att de studenter de möter oftast redan har bestämt sig för att de vill studera utomlands och i vissa fall sker de individuella samtalen först när studenterna redan har blivit nominerade. I dessa fall handlar samtalen mest om praktiska “när” och “hur” frågor, stipendier, information och rekommendationer. Tillsammans med studievägledarna och programansvariga utarbetar studenterna sina individuella studieplaner för sin tid utomlands. Ibland kan de enskilda samtalen dock vara av djupare karaktär då studenterna behöver stöttning och möjlighet att diskutera sina tankar samt bakgrund till intresset för internationella studier. En intervjudeltagare beskrev till exempel att hen efter att ha deltagit i kursen om *Ivägledning* nu haft ambitionen att ha djupare samtal där även “varför” frågor tas upp och diskuteras. Som exempel hade denna informant under de individuella samtalen nu valt att uppmuntra studenterna att skriva en “reflection letter” till sig själva, där de reflekterar över och skriver fram sina mål och förväntningar inför utlandsstudierna.

Viktigt är även att påpeka att det individuella *Ivägledningssamtalet* inte nödvändigtvis redan från början behöver handla om internationella studier. Enligt en studievägledare som deltog i studien finns det i dennes arbete ingen skillnad mellan ett “vanligt” vägledningssamtal och ett samtal om utbytesstudier.

När, om vi sitter i enskilda samtal, och de funderar på vad de skall göra och hur det kan göra... då pratar vi också alltid om utlandsstudier, så det finns alltid med. Ytterst levande skulle jag säga. Jag ser ingen skillnad på upplägget i mina samtal.

Internationalisering är i det fallet ett naturligt inslag i samtal om studier och karriär i allmänhet.

4.2 Framgångsfaktorer i *Ivägledningsarbetet*

De framgångsfaktorer som belyses nedan kan ses som en förlängning av Informanternas arbete med *Ivägledning*. Detta avsnitt har dock en djupare fokus på framträdande kategorier som informanterna poängterade som mest framgångsrika i sitt arbete med *Ivägledning*.

4.2.1 Samarbete

Ett välfungerande samarbete mellan olika personalkategorier, och då främst samarbetet mellan studievägledare och internationella koordinater, var något som många informanter pekade på som ett recept på framgång i *Ivägledningsarbetet*. Informanterna påtalade hur ett samarbete dessa roller emellan underlättar arbetet med *Ivägledningen* och att dessa roller också har mycket att lära av varandra.

Dock var alla dessa informanter noga med att poängtera att framgång i arbetet också kräver samarbete bortanför dessa två roller. De menar att ett framgångsrikt samarbete mellan flera andra personalkategorier samt avdelningar som exempelvis programansvariga, lärare, kuratorer, annat typ av studentstöd, det internationella kontoret osv, genererar ytterligare framgång i *Ivägledningsarbetet*. Exempelvis betonas vikten av samarbetet med lärare och kanske framförallt de programansvariga lärarna. Detta för att lärarna ofta har en närmare kontakt med studenterna än vad till exempel en studievägledare eller internationell koordinator kan få. Programansvariga är många gånger de som informanterna kontakter vid arrangerandet av exempelvis programträffar med studenterna vilka ofta genererar en tätare kontakt med studenterna än olika allmänna informationsträffar.

Många informanter tryckte också på betydelsen av s.k. eldsjälar, alltså speciellt engagerade lärare eller programansvariga som själva har eller har haft erfarenheter av utlandsstudier eller utlandstjänstgöring. Deras erfarenhet och arbete är oftast en stor källa till framgång i *Ivägledningsarbetet* eftersom dessa personer kan inspirera studenterna på en helt annan nivå. Ett flertal informanter vittnade också om hur dessa eldsjälar i flera fall

också är ansvariga för upprättandet av avtal med partneruniversitet vilket gör att dessa personer får ytterligare betydelse.

Vi ser att vi har otroligt stor draghjälp när det finns personer på institutionerna som brinner för internationalisering, för det smittar av sig på studenterna (...) Så utresande och inresande lärare till exempel har jättestor inverkan.

Informanterna betonade också betydelsen av samarbete med studenterna. Upprättandet av en bra kontakt med de som skall åka på utbyte samt uppehållandet av kontakt med de som tidigare varit på utbyte, genom att göra dem till studentambassadörer och mentorer och koppla dem till verksamheten och organisationen runt utlandsinformation och *Ivägledningsarbetet* hjälper de personalkategorier som jobbar med *Ivägledning*. Det hjälper också till att skapa en väg in till studenterna så att säga, eftersom:

Studenter lyssnar i mycket större utsträckning på andra studenter än på oss internationella koordinators, vilket är helt naturligt, för man kan mer identifiera sig så klart, med studenter. Så möten mellan studenter, att dom får höra berättelser från studenter... Och det är också därför vi har våra studentambassadörer... Att dom berättar om sina upplevelser och då inspirerar andra att göra samma sak.

Ett flertal informanter tog också upp exempel på events, happenings och mässor där studentambassadörerna spelar en viktig roll i kontakten med studenter eller t.o.m. presumtiva studenter.

Utöver samarbete mellan olika personalkategorier på de egna institutionerna och respektive skolor, poängterade i stort sett alla informanterna, men framförallt de internationella koordinators, vikten av en nära kontakt med kollegor utanför sin egen skola, på en nationell nivå men kanske främst på en internationell nivå. Dessa samarbeten inspirerar och hjälper till i komplexa frågor gällande exempelvis utländska regelverk osv.

4.2.2. Information

Alla informanter som har en nära kontakt med studenter i sitt dagliga arbete poängterade vikten av att nå ut med information till studenterna i ett tidigt skede som en viktig del i ett framgångsrikt *Ivägledningsarbete*. Denna information kan ta sitt uttryck som rent praktisk kontaktinformation i form av exempelvis Välkomstbrev som skickas hem till studenterna innan skolstart, i samband med antagningsinformation. Den kan också vara i form av events vid skolstarten som är det första tillfället då *Ivägledningpersonal* träffar på studenterna i verkliga livet. I beskrivningen om det sätt som informanterna arbetar med

Ivägledning beskrivs annars informationsträffar eller programträffar i helklass vid skolstart som det första tillfället för vägledare eller koordinators att på riktigt träffa studenterna. Många informanter betonade betydelsen av dessa träffar som ett viktigt steg i möjligheten att komma närmare studenterna.

Ett flertal av våra informanter påpekade att en djupare diskussion med studenterna i ett tidigt skede, genom det individuella samtalet, är något som leder till framgång i ökat antal utresande utlandsstudenter. En reflektion runt detta var att denna åsikt främst påtalades av de informanter som på något sätt varit delaktiga i UHR:s pilotprojekt, eller på något sätt arbetar efter strukturer framtagna efter detta projekt. Dock påtalade många av våra informanter en önskan att ha mer tid att ägna åt de individuella samtalen. Då det individuella samtalet är en tidskrävande sysselsättning upplevde informanterna sig sakna denna tid.

Utvecklandet av webbplatsen samt olika typer av webbkampanjer var också recept på framgång som togs upp av informanterna. En av informanterna påtalade att dessa kanaler kan bidra med värdefull information som höjer studenternas kunskap om utlandsstudier i allmänhet. Att dessa kanaler alltså kan fungera som ett hjälpmedel för personalen att nå ut med information när de själva inte räcker till.

Ett fåtal informanter påtalade också användandet av andra sociala medier, nyhetsbrev eller lärosätets interna sidor som vägar att nå ut till studenterna med värdefull information speciellt i ett tidigt skede.

4.2.3 Övriga recept på framgång

Samsyn och internationalisering som genomsyrar hela organisationen

Samsyn är något som kan ta sig många olika former men i grunden handlar det om att alla olika yrkesgrupper jobbar mot samma mål och att en verksamhet har en gemensam bild av hur lärosätet till exempel skall arbeta med internationalisering. Många av våra informanter framhöll betydelsen av just samsynen runt internationaliseringsarbetet att detta arbete inte endast kan skötas av de som jobbar med dessa frågor utan att alla anställda på lärosätet har dessa förhållningssätt närvarande i sitt dagliga arbete och att alla arbetar för att upprätthålla ett levande internationaliseringsarbete som genomsyrar hela verksamheten. Eller som en av våra informanter uttryckte det: ”Alla skall kunna lite om internationalisering”.

Många informanter talade om den vinst som studenterna får uppleva då de till exempel hör från flera olika personalgrupper om utlandsstudier, att vägledare, programansvariga, internationella koordinators, centrala internationella kontor, lärare samt andra studenter uppmärksammar, väcker intresse och påminner studenterna och att det finns gemensamt uttalade mål som genomsyrar hela verksamheten. Utöver ett integrerat internationaliseringsarbete talade ett flertal av informanterna också om betydelsen ett välfungerande internationaliseringsarbete på hemmaplan.

Ytterligare framgångsfaktorer

Utöver ovan nämnda framgångsfaktorer följer nedan ytterligare ett axplock av faktorer som ett färre antal informanter påtalat som framgångsrika, men som trots allt lyfts upp som något framgångsrikt varpå dess faktorer också ges utrymme.

- Betydelsen av förberedande och uppföljande arbete.
- Att som personal vara de som söker upp studenterna, inte tvärtom.
- Användning av kreativt arbetsmaterial i vägledningen, exempelvis självskattning, dagbok.
- Korta informationsvägar kollegorna emellan.
- Att alla som jobbar som studie- och yrkesvägledare har en studieväglärdutbildning.
- Utvecklandet av olika typer av databaser som underlättar för hantering av ansökningar osv.

4.3 Svårigheter i *Ivägledningsarbetet*

De svårigheter som presenteras nedan kan likt framgångsfaktorerna ses som en förlängning av informanternas arbete med *Ivägledning*, men med ett djupare fokus på tre framträdande kategorier som flest informanter poängterade och belyste som svårigheter i sitt arbete med *Ivägledning*.

4.3.1 Svårigheter i samarbetet

Informanterna ombads också att påtala svårigheter med *Ivägledningsarbetet* och flertalet informanter berättade då om svårigheter på organisatorisk/strukturell nivå. Nästintill alla intervjupersoner nämnde som sagt ett lyckat samarbete som viktigt och till och med avgörande för att kunna öka antalet utlandsstuderande. En informant berättade dock till exempel att inte alla programansvariga är lika intresserade av att prata om och motivera sina studenter för utlandsstudier. Eftersom studenterna kan få olika mycket information

om utlandsstudier leder detta i sin tur till att förutsättningarna för att kunna öka antal utlandsstuderande kan vara väldigt olika. Detta dilemma var flertalet av deltagarna medvetna om, att det finns en ojämn fördelning av "eldsjälar" bland lärare och programansvariga. En informant nämnde att programansvariga till och med kan utgöra ett hinder. Hen tog upp att det ibland kan finnas ett motstånd från deras håll då de programansvariga anser att deras utbildning på hemuniversitetet är den bästa som erbjuds och således är de ointresserade av att skicka iväg studenterna.

Även i organisationen mellan hur studievägledare och internationella koordinatörer samarbetar kan det uppstå problem. De internationella koordinatörerna som deltog i studien uppskattade ett samarbete med studie- och yrkesvägledare, som dock av olika strukturella skäl inte alltid var möjligt. Vidare förklarade en av informanterna hur svårt det kan vara att få med sig all personal. Det kan ibland ta lång tid på grund av långa besluts- och kommunikationsvägar som försvårar ett väl fungerande samarbete kollegorna emellan.

4.3.2 Svårt att nå ut till alla och arbeta mera proaktivt

Många av intervjudeltagarna yttrade sig om svårigheten med att nå ut till alla studenter och således även kunna arbeta mer proaktivt. Informanterna hade olika skäl till varför det var så svårt att nå ut till studenterna.

En intervjuperson såg en speciell utmaning i att nå ut till studenterna vid ett tidigt skede på grund av tidiga ansökningsdatum som kan leda till att studenterna helt enkelt missar sin chans att åka utomlands.

Att nå studenterna tidigt så att det har med sig kunskapen redan när dom börjar, helst ska dom ju ha fått den informationen redan på gymnasiet. Att; Dom här möjligheterna finns när du börjar universitetet. Så att det finns med som en naturlig möjlighet. Då hinner det liksom smälta in... litegrann (...) Studenter får ju otroligt mycket information från alla håll, och att nå ut med information i det här informationsflödet är ju inte alldeles enkelt.

Att ha svårt att nå ut till studenterna försvårar följaktligen även det proaktiva arbete med *Ivägledning* och en annan deltagare påtalade vinsten med att få prata med alla studenterna, förslagsvis genom individuella samtal, i början på deras utbildningar som hen visste att de gör i Finland. En annan informant vars lärosäte hade deltagit i UHR:s pilotprojekt (2014, 2018) uttryckte detta dilemma på liknande sätt genom att deras proaktiva arbete sedan studien hade legat på is. Båda ansåg att detta var en resursfråga, att det skulle behövas mer personal för att kunna arbeta proaktivt.

En av deltagarna nämnde ytterligare en svårighet som grundar sig i att hens lärosäte erbjuder en stor andel fristående kurser och att det är svårare att fånga upp dessa studenter jämfört med de som läser inom ramen för ett program.

Några informanter påtalade också svårigheter med att engagera studenterna i att delta i frivilliga möten eller evenemang till exempel möten mellan inresande och utresande studenter, vilket tidigare påtalats som ett led i ett framgångsrikt *Ivägledningsarbete*. Tappas kontakten med och mellan studenterna försvinner en viktig möjlighet att jobba proaktivt.

En annan informant berättade om att det vid just deras lärosäte helt enkelt har ett mindre campusområde med få mötesplatser där studenterna tillbringar sin tid och kan "hänga" vilket i sin tur gör det svårt för personalen att nå ut till studenterna genom events etc. Detta innebär i sin tur att personalen i högre grad måste förlita sig på exempelvis webben eller andra sociala medier.

4.3.3 Brist på "mobilitetsfönster" inom utbildningen

Fler än hälften av informanterna, speciellt de som inte har ett högt antal utresande studenter i dagsläget, berättade om att ett stort problem kan ligga i utbildningarna som erbjuds vid deras institution, samt vilka avtal med partneruniversitet som finns. Vissa program, speciellt professionsutbildningar, saknar ett mobilitetsfönster och mer flexibilitet i sina utbildningar som gör att förutsättningarna för att ens kunna åka på utbyte kan se väldigt olika ut. Ibland erbjuds studenterna möjligheter att åka iväg efter examen, men även detta är inte alltid möjligt och i många fall skulle studenterna behöva förlänga sin utbildning om de väljer att åka på utbyte.

Sen är det så att det funkar inte alltid i alla utbildningar, att åka under tiden, utan att man kanske måste åka efter och då tappar man lite av det... Det diskuteras ju hos oss väldigt mycket också när man gör om programmen och så... att man tänker... att man har det här internationaliseringsperspektivet. Det skall finnas en möjlighet för studenterna ATT åka... och där är vi studievägledare ganska aktiva också. När mina program har gjorts om så tatar jag om det hela tiden... Ni måste tänka på att dom skall kunna åka på utlandsstudier!

En annan intervjuperson berättade även om att i de fall där mobilitetsfönstret finns, ligger de ofta under termin fyra, men att studenterna måste göra en ansökan redan under första terminen. Detta gör att en del studenter som får en utbytesplats i slutändan ändrar sig och stannar hemma.

5. Analys av resultatet

Betydelsen och tillvägagångssätt för mobilitetsvägledning

I och med sin studie från 2004 kom Søren Kristensen fram till att stödet som studenter får gällande utlandsstudier, från bland andra studievägledare, är avgörande för att till exempel öka antalet studenter som åker utomlands. Det som är extra relaterbart till just vår studie, är att Kristensen också tydligt och konkret presenterar ett antal stödåtgärder relaterat till inlärningsmobilitet ur ett vägledningsperspektiv som tydligt visar på effektiva sätt att arbeta med vägledning för att lyckas med bland annat ovannämnda. Då Kristensens studie är omfattande finns det många element som på ett tydligt sätt går att relatera till den information våra informanter gett oss angående det sätt de arbetar. Våra informanter har dock vittnat om skilda sätt att arbeta där exempelvis vissa jobbar med hela vägledningskedjan medan andra endast arbetar med ett steg. Detta till trots har vi genomgående sett ett fokus på åtgärder uppdelade enligt Kristensens före, under och efter perspektiv, som något slags grundfundament för ett väl fungerande vägledningsarbete, även om arbetet kan vara uppdelat mellan olika personer där vissa endast jobbar med åtgärder som rör tiden innan en student åker iväg.

Kristensen förespråkar också fokus på motiveringsarbetet rörande de studenter som kan ses som mindre handlingskraftiga gällande utlandsstudier. Alltså de studenter som inte bestämt sig eller som inte ens vet att de kan åka på utbyte. Kristensen menar att dessa studenter behöver få tillfällen för djupare samtal där vägledare inte bara kan informera utan också motivera till handling. Kristensen förespråkar även individuella handlingsplaner för studenterna. Överlag har vi i vår studie sett brister på båda dessa åtgärder. Så som arbetet ser ut på de flesta lärosäten runt om i Sverige idag, gör resurser att personal inte har möjlighet till dessa åtgärder. Tiden finns helt enkelt inte. Däremot vittnar många informanter om en medvetenhet rörande dessa brister och de på andra sätt försöker att väga upp bristen på enskilda motiverande samtal genom andra i vissa avseenden liknande åtgärder som möten i grupper eller fokus på samarbeten med andra personalgrupper eller användandet av studentambassadörer för att komma närmare studenterna.

UHR:s pilotprojekt löpte mellan 2014 till 2018 och resultaten presenterades sedan i två olika rapporter som precis som deras namn fokuserade på åtgärder som på lång sikt kan öka den utgående studentmobiliteten samt att göra det akademiska värdet av mobilitet tydligare. Grunden för detta arbete relaterar bland annat tillbaka till Kristensens (2004)

modell för *Ivägledning*. UHR har i dessa pilotprojekt fokuserat på flera av de punkter som Kristensen tog upp som framgångsfaktorer, utmaningar samt brister.

Det visade sig i våra samtal att tre av våra informanter, från två olika lärosäten, varit delaktiga i den senare av UHR:s pilotprojekt. Vissa av våra informanter hade också deltagit i UHR:s *Ivägledningskurs* vilket gjorde att många av våra informanter på olika sätt var insatta i rapporterna och dess resultat som förklarar likheter mellan framgångsfaktorer som nämns i projekten och intervju svaren.

Framgångsfaktorer som; vikten av ett bra samarbete mellan olika personalkategorier, att programansvariga, lärare och andra studenter spelar en viktig roll i *Ivägledningen* av studenterna, samt att följa studenten *före, under och efter* utlandsperioden nämndes som viktiga av en stor del av våra informanter. Även vikten och utmaningen av att det bör finnas fungerande mobilitetsfönster, utrymme för ett proaktivt vägledningsarbete samt att ha ett levande internationaliseringsarbete som genomsyrar hela verksamheten togs också upp som viktiga aspekter i UHR:s rapport vilket också var något som verifierades och poängterades av våra informanter.

Utöver detta tog några informanter upp att de arbetar med studentenkäter och att de har samtal, enskilda och i grupp, med studenterna vilka bland annat rör specifika mål för utbytesperioden. Eftersom UHR:s pilotprojekt genomfördes i Sverige är en slutsats att informanternas svar i denna studie ökar generaliserbarheten i UHR:s pilotprojekt då synen på framgångsfaktorer i *Ivägledningen* i stort sett stämmer överens, även om inte alla informanter på grund av olika skäl har möjlighet att arbeta enligt alla dessa framgångsfaktorer. Information om det akademiska värdet av utlandsstudier, brister gällande pedagogiska aspekter i vägledningen samt uppmuntran för studenter att våga ta steget ut i världen är viktiga delar i UHR:s projekt, dessa aspekter nämndes dock ej av våra informanter. Det kan finnas flera orsaker till detta och behöver inte innebära att de helt frånsäger dessa aspekter i sitt arbete. Kopplat till informanternas svar kan detta också ha att göra med att många informanter nämnde att de inte har enskilda samtal så ofta och då mest med studenter som redan innan har bestämt sig för att studera utomlands.

Olika perspektiv på fördelar och svårigheter med utlandsstudier

I samarbetsprojektet mellan finska CIMO, svenska UHR samt norska SIU från 2013 upptäcktes olika svårigheter från studentens och vägledarens perspektiv i samband med utbytesstudier och *Ivägledning* av studenter. Dessa svårigheter var bland annat brist på

uppmuntran, rädsla att bli försenad med studierna, en avskräckande ansökningsprocess och brist på vägledning från heminstitutioner. Studien gav dock förslag till förbättring och utveckling genom exempelvis en förbättrad organisation, studentambassadörer och lärarnas och annan personals betydelse i *Ivägledningsprocessen*. Kopplat till de svar vi fått från informanterna i denna studie var det tydligt att många såg liknande svårigheter samt förslag till förbättring. Personliga anledningar till att tveka inför utlandsstudier som rädsla att bli försenad med studierna, att inte se ett akademiskt värde i utbyten eller “FOMO- fear of missing out” (rädsla att missa något hemma när man åker på utbyte under en längre period) verkar vara svårare att bemöta än svårigheterna på organisatorisk nivå. En stor del av informanterna nämnde att de använder sig av “eldsjälar” och studentambassadörer för att nå ut till studenterna samt att lärarnas engagemang och samarbetet kollegorna emellan spelar en avgörande roll för att internationalisering ska genomsyra hela organisationen.

I Fernandez och Åbergs examensarbete från 2017 undersöker författarna studenters förväntningar och upplevelser av utlandsstudier och kom fram till att studenterna som deltog i deras studie upplevde att de inte hade fått tillräckligt med vägledning från ansvarig personal utan att de fått störst stöd från tidigare utbytesstudenter. Studenterna saknade den del av *Ivägledning* där de får hjälp att sätta upp mål samt en utvärdering av sina utbytesperioder. Studenternas svar kan kopplas till ett av UHR:s förslag, nämligen att förbättra *Ivägledningen* genom att upprätta en proaktiv och utvecklingsinriktad vägledningskedja. Då de flesta av informanterna i vår studie följer studenterna före, under och efter sina utbytesstudier är det svårt att dra en generell slutsats om huruvida deras sätt att vägleda ger tillräckligt stöd till studenterna eller inte. Det som dock kan poängteras är hur viktigt det enligt informanterna är för studenter att få prata med andra studenter samt att vägledaren (studievägledare/internationell koordinator) finns tillgänglig för studenterna, följer dem och hjälper dem att sätta upp personliga och akademiska mål de vill uppnå under sin utbytesperiod.

Enligt Hanson m.fl. (2013) kan olika personlighetstyper hos studenter kopplas till deras vilja att åka på utlandsstudier. Författarna poängterar att vägledning för studenter som inte tillhör dessa personlighetstyper kan leda till att motivera dem att ändå våga ta steget ut och studera utomlands. Samtidigt behöver utbytesprogram utvecklas för att kunna erbjuda en större variation och utbytesmöjligheter (2013, s. 81). Trots att studien genomfördes i USA kan vissa paralleller dras till svårigheterna i *Ivägledningsarbetet* som informanterna berättade om i denna studie. Att nå ut till alla studenter upplevdes som en svårighet, såsom brist på mobilitetsfönster. Informanterna själva har begränsad möjlighet att påverka

mobilitetsfönstren inom utbildningarna, som skulle locka till sig fler studenter, men det blev tydligt, speciellt från informanterna som deltagit i UHR:s pilotprojekt, hur viktigt ett proaktivt arbete är. Exempel från informanterna som kan kopplas till ett proaktivt arbete är att vägledaren söker upp studenterna, att det finns möjlighet till att kunna prata och diskutera i mindre grupper, samt att alla som arbetar som studievägledare har en relevant utbildning. På dessa sätt är det möjligt att fånga upp olika personlighetstyper och ge dem den vägledning de behöver. En annan idé som inte ökar antalet utlandsstuderande, men som kan gynna den mer tveksamma gruppen studenter är internationaliseringsprojekt på hemmaplan som ger studenterna internationella perspektiv utan att behöva åka utomlands.

I Puukaris studie från 2012 lyfter författaren vikten av att introducera och förbereda studenter för den nya kulturen de möter - framför allt de inresande, men även de utresande studenter. Enligt författaren är det viktigt att inresande och snart utresande studenter får möjlighet att mötas för att utbyta erfarenheter. I relation till vår studie har informanterna tagit upp gemensamma aktiviteter, öppna möten, mässor och studentambassadörer från utländska universitet som förslag för ett kulturellt utbyte och även för att främja internationalisering på hemmaplan. Det var dock inte alla informanter som tog upp det kulturella utbytet och betydelsen av att lära sig om den andra kulturen inför utlandsstudier. Kanske berodde det på att det till viss del hamnar utanför deras ansvarsområden då en del av intervjudeltagarna hade en tjänst uppdelad i inresande respektive utresande studenter. Samtidigt hade en del av informanterna fokus på utbytesavtal inom Europa, som kanske inte kräver en lika stor anpassning till en ny kultur från studenternas sida. Puukari (2012) tar även upp vikten av en proaktiv vägledning samt gruppvägledning som förslag för att nå ut till studenterna. Flera av informanterna har pratat om fördelar med en proaktiv vägledning, då speciellt de som hade deltagit i UHR:s pilotprojekt eller UHR:s/Euroguidance kurs i *Ivägledning*. Trots detta lyfte flera informanter även problemet med att nå ut till alla studenter och att en individuell proaktiv *Ivägledning* är svårt att genomföra rent praktiskt. En annan intressant aspekt som Puukari (2012, s. 23) ger som förslag för vägledare vid högre lärosäten är att de ska vara insatta i och kunna använda sig av karriärteorier då utbytesstudier är en del av hela karriären och inte står för sig själva. Som nämnts tidigare var få av intervjudeltagarna i denna studie utbildade studievägledare och av dem som var det nämnde ingen att hen använder sig av karriärteorier i *Ivägledningen* av studenter. Dessa två punkter, den proaktiva vägledningen, samt användning av karriärteorier som framgångsfaktor kommer diskuteras närmare i diskussionsdelen.

I rapporten presenterad av finska CIMO från 2014 visades att det finns ett större antal kompetenser som studenter tillägnar sig under utlandsstudier och som i sig är efterfrågade på arbetsmarknaden. Ändå ligger en svårighet i att många av dessa kompetenser förblir dolda, dvs. att de från arbetsgivarens sida inte direkt kopplas till utlandsstudier. Det finns således en risk i att studenter och arbetsgivare som är omedvetna om detta missar möjligheten att synliggöra kompetenserna som till följd av detta kan gå förlorade. Ett av de utvecklingsområden som presenteras av CIMO för att synliggöra de dolda kompetenserna är att studenter behöver bli medvetna om dem genom att de behöver ges verktyg och adekvat vägledning (2014, s. 31).

Några av informanterna i denna studie diskuterar ingående med studenterna om deras förväntningar och mål och uppmuntrar till reflektion, både enskilt och i grupp, och några berättade om att de har uppföljningsmöten med de studenterna som har varit på utbyte. Det bör nämnas att CIMOs rapport inte ger några konkreta förslag eller gör en uppdelning i *före*, *under* och *efter* en utlandsperiod vilket gör det svårt att analysera huruvida informanterna arbetar med att lyfta de dolda kompetenserna. Informanterna tog dock upp svårigheten att nå ut till studenterna generellt, att de ofta bara har enskilda samtal med studenter som redan är intresserade av utlandsstudier eller rentav redan har bestämt sig och som då enbart handlar om praktisk information. Några informanter berättade om att de skulle önska en bättre uppföljning när studenterna väl kommit hem igen.

6. Diskussion

I vår diskussion har vi för avsikt att diskutera studiens resultat och analys relaterat till vårt syfte som är att ge en inblick i hur högre lärosäten i Sverige med studie- och yrkesvägledare samt internationella koordinators i spetsen, vägleder och motiverar studenter inför utlandsstudier, med fokus på den vägledning som sker innan en student åker utomlands.

Vi har valt att presentera vår diskussion angående likheter och olikheter, framgångar och svårigheter utifrån ett motsatt tråttperspektiv där vi börjar i det lilla för att avsluta med det större samhällsperspektivet eller om så önskas från det som lättare går att påverka till det som är svårare att påverka.

En sammanfattande analys av resultatet av vår studie är att våra informanter i mångt och mycket är överens om vilka framgångsfaktorer och svårigheter som finns vad gäller *Ivägledningsarbetet* men att organisationen på universitet/högskolor, olika yrkeskategorier samt individuella ansvarsområden kan se väldigt olika ut från lärosäte till lärosäte, eller

för att vara helt korrekt även från institution till institution på samma lärosäte. Detta var en insikt som kom till oss tidigt in i arbete och som vi senare fått lära oss på inget sätt är unik utan snarare vedertagen. En institution kan av hävd och gammal akademisk vana ha en speciell arbetsfördelning baserad på en önskad strukturell organisation, medan en annan institution som till exempel varit delaktig i UHR:s pilotprojekt valt att arbeta på ett helt annat sätt baserad på helt andra organisatoriska beslut.

I relation till organisatoriska olikheter har denna studie också visat att viktiga samarbeten också kan komma att skilja sig åt från lärosäte till lärosäte och att dessa samarbeten därmed också innebär stora skillnader i arbetssätt och vad lärosäten kan erbjuda studenterna i form av *Ivägledning*.

Det har i detta arbete också framkommit hur viktigt det är att ha ett välfungerande samarbete när det kommer till att utarbeta ett framgångsrikt arbetssätt runt *Ivägledningsarbetet*. Denna studie har bekräftat att dessa samarbeten också går att relatera till resursfrågan. Som det ser ut i dagsläget är det inte möjligt för studievägledare/internationella koordinators att själva bära hela ansvaret för att nå ut till studenterna, utan det måste finnas bra samarbeten mellan studievägledare/internationella koordinators och exempelvis eldsjälar och studentambassadörer. Det blir som en självbevarelsedrift att skaffa sig bra samarbeten då det är omöjligt att göra allt på egen hand. Dock blir det även här problem eftersom det då blir en fråga om att förlita sig på andra för att resultat skall uppnås vilket inte i sig behöver vara ett problem eftersom detta också ökar internationaliseringsarbetet i stort, men det blir även här en stor skillnad mellan de som har möjlighet till bra samarbeten och de som inte har samma möjligheter.

Övergår diskussionen från organisation av *Ivägledningen* till mera grundläggande förutsättningar för att studenter ens skall kunna åka på utbyte, så är det bland annat en förutsättning att det finns utbytesavtal samt mobilitetsfönster inom programmen. Här har våra informanter påtalat att flertalet organisationer möter utmaningar då sådana möjligheter förstärkts inom vissa utbildningar, men inte inom andra (exempelvis lärarprogrammen), men även detta skiljer sig från lärosäte till lärosäte.

Studerars vägledning i allmänhet och hur den organiseras på universitets- och högskolenivå så framgår det att denna skiljer sig i flera avseenden från vägledning inom skolans värld. På högskolenivå nämns den inte i styrdokument och det saknas som sagt resurser. Denna resursfråga gör också att det inte fungerar att ta kontakt eller prata med alla studenter i ett enskilt individuellt samtal, även om möjligheten erbjuds.

Vad vi i detta sammanhang ser kan bli problematiskt är att ett proaktivt *Ivägledningsarbete* skulle kräva möjligheten att få prata med och nå ut till alla studenter. Det enskilda samtalet skulle således kunna vara en viktigare faktor i *Ivägledningsarbetet* än vad den är idag där studenter som bokar in tid för ett enskilt samtal i många fall redan har bestämt att de ska studera utomlands. Dessa samtal kommer alltså inte alls de osäkra eller resurssvaga studenterna till gagn. Vidare skulle bland examinerade studievägledare etablerade vägledningmetoder, som till exempel användning av karriärteorier, kunna ge studenterna verktyg för att kunna fatta välgrundade beslut.

Svårigheterna som blir tydliga är således framför allt av strukturell natur och en resursfråga. Utifrån ett vägledningperspektiv skulle uppdraget att nå ut till alla studenter, kanske vara ännu mer intressant än att nå målet med att öka antalet utlandsstuderande som är det som EU proklamerar för.

En sammanlagd insikt angående svårigheter och brister vi dragit gällande organisatoriskt och arbetsmässigt upplägg, olika avtalsmöjligheter samt mobilitetsfönster inom utbildningar, *Ivägledning* relaterat till resurser samt möjligheten till proaktiv vägledning, gör att vi tar oss friheten att vara kritiska till den frihet som de olika lärosätena har i dessa frågor. Vi ser att det lätt blir en ojämnr fördelning som också innebär olika förutsättningar för utlandsstudier beroende på faktorer som vilken utbildning samt vart i Sverige en student har valt att studera. Bristen på resurser gör också att vägledning inte kan fokusera på att nå till en punkt där den proaktiva vägledningen kan bli ledstjärnan, vilket kan ses som en nödvändighet för att alla studenter skall få samma möjligheter att studera utomlands under sin studietid.

Vi har i denna diskussion inte ägnat oss åt att, baserat på de resultat som studien kunnat presentera rörande fördelaktiga sätt att arbeta med *Ivägledning*, presentera exakta lösningsförslag på hur de svårigheter som finns med *Ivägledning* skulle kunna lösas. Detta val har gjorts baserat på just de stora skillnader som finns vad gäller *Ivägledningsarbetet* ute på högre lärosäten runt om i Sverige. Det är vår åsikt att det i dagsläget krävs en frihet i hur *Ivägledningen* utformas för att få ett fungerande arbetssätt. Dock som vi nämnt tidigare, är det vår åsikt att det trots allt finns tydligt framgångsrika sätt att arbeta efter för att nå framgång i *Ivägledningsarbetet*, men dessa sätt skulle eventuellt bäst gynnas av att alla arbetar på mer liknande sätt och med mera liknande organisationer. Vårt syfte med denna studie har heller ej varit att lägga fram lösningar utan att presentera *hur* lärosäten

arbetar med dessa frågor.

Denna studie tar sin utgångspunkt i att det finns ett flertal fördelar med utlandsstudier. Även om uppsatsen fokuserar på de positiva aspekterna, som är en förutsättning för att exempelvis yrken som internationell koordinator ens finns samt att en ökad internationalisering finns med i styrdokument, så är det ändå viktigt att även ge de negativa aspekterna av utlandsstudier utrymme.

Den sociala snedrekryteringen är något som finns på flertalet områden i samhället idag och är ett faktum som är svårt att bortse ifrån även i *Ivägledningssammanhang*. I vår studie blev det tydligt att en del universitet redan idag har en större andel utresande studenter än målsättningen om 20% (25% fram till 2025) medan andra universitet är långt från denna siffra och möter större svårigheter att öka detta antal. Att sätta upp ett sådant mål är ingenting dåligt i sig, men det som vi kan se som ett problem är att målet inte kommit med några tydliga förslag på tillvägagångssätt. Den sociala snedrekryteringen innebär att det enbart är en viss typ av studenter som åker utomlands och att andra, till exempel resurssvaga studenter, inte har samma möjligheter, men att detta inte dyker upp i det slutliga resultatet. Med det sagt behöver detta inte innebära att det uteslutande är en viss typ av studenter som studerar utomlands, men det behövs en medvetenhet om och aktivt arbete mot den sociala snedrekryteringen för att förbättra möjligheterna för samtliga studenter. Det finns såklart en del faktorer som försvårar eller omöjliggör att kunna studera utomlands, som en egen familj, sjukdom, religiösa skäl, rädsla eller bristande ekonomi. Utifrån ett vägledningssperspektiv skulle det dock gynna alla studenter att ha ett öppet samtal om utlandsstudier, som ju är en del av karriären, med en studievägledare på högskolan, inte minst för att det kan finnas möjligheter som studenten ifråga inte har vetat om tidigare.

Vi kan inte heller avsluta vårt arbete utan att belysa ytterligare en utmanande aspekt av *Ivägledningsarbetet* och tanken om ett ökat antal utlandsstuderande. Valet att resa till andra delar av världen för att studera innebär en miljöpåverkan som är ett ytterst aktuellt problem och den resulterande frågan som då kan ställas är om alla studenter verkligen behöver åka ut. En av våra informanter berättade om att hen hade hamnat i en personlig kris när hen började fundera på detta, speciellt med tanke på att hen alltid har brunnit för utbytesfrågor, själv rest en del och egentligen känner att alla studenter bör få samma möjligheter som hen haft under sin utbildning. Såklart har vi inget expertsvar på frågan, mer än ett förslag på att förstärkt satsa på internationalisering på hemmaplan.

Ministerrådet i Bolognaprocessen skulle ha haft ett möte i Rom i juni 2020 som p.g.a. Corona pandemin blivit framskjutet till november 2020. Vi har en förhoppning om att då få ta del av en uppföljning om det uppsatta 20% målet i jämförelse med andra länder och en diskussion om miljöpåverkan i relation till internationalisering samt förslag på åtgärder.

7. Förslag till framtida forskning

Till dem som finner intresse i att fortsätta med liknande studier har vi några förslag till framtida forskning. Det som blev tydligt i arbetet med denna studie är uppdelningen mellan studievägledare och internationella koordinatörer när det kommer till *Ivägledningsarbetet*. Utifrån vår egen utbildning till studie- och yrkesvägledare skulle framtida forskning kunna fokusera på hur endast (examinerade) studievägledare arbetar på universitets- och högskolenivå. Hade vi pratat med endast examinerade studievägledare hade det varit enklare att även fläta in relevanta teorier, exempelvis karriärteorier, och hur informanterna använder sig av dessa teorier för att öka antalet utlandsstuderande.

Generellt sett hittade vi mest forskning om studenter och den vägledning de har fått och mindre från vägledarens perspektiv. Ett vidare förslag till framtida forskning skulle kunna fokusera på studier inriktade på vägledarens arbete vid högre lärosäten, utan att nödvändigtvis enbart behöva fokusera på utlandsstudier.

Ytterligare förslag skulle vara att forska kring hela *Ivägledningsprocessen*, dvs. *före*, *under* och *efter* utlandsvistelsen för att belysa olika aspekter som exempelvis uppföljning och därmed sätta ämnet i ett större sammanhang.

En annan idé kan vara att undersöka de negativa aspekterna av utbytesstudier. Detta skulle exempelvis kunna vara forskning kring den sociala snedrekryteringen, dess orsaker och hur vägledningen kan anpassas för att motverka den, samt frågor om intersektionalitet och miljöpåverkan av en ökad internationalisering.

8. Referenslista

Centre for International Mobility (CIMO). (2014). *Hidden competences*. (Fakta. Facts and figures, 1/2014). Hämtad 2020-06-09 från:

http://cimo.innofactor.com/instancedata/prime_product_julkaisu/cimo/embeds/cimowwwstructure/32427_Faktaa_1_2014_Hidden_Competences.pdf

Centre for International Mobility (CIMO), Swedish Council for Higher Education (UHR) & Norwegian Centre for International Cooperation in Education (SIU). (2013). *Living and learning - exchange studies abroad - A study of motives, barriers and experiences of finnish, norwegian and swedish students*. . Hämtad 2020-05-20 från:

https://www.uhr.se/globalassets/uhr.se/publikationer/2013/livingandlearning_exchange_studiesabroad_20133.pdf

Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken*. (4e uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Europeiska kommissionen. (u.å.). *Bolognaprocessen och det europeiska området för högre utbildning*. Hämtad 2020-06-17 från: https://ec.europa.eu/education/policies/higher-education/bologna-process-and-european-higher-education-area_sv

Fernandez, N., & Åberg, M. (2017) *Man utmanar sig själv bara genom att bo i ett annat land och uppleva en ny kultur, språk och träffa nya människor. (...) Sen såklart kunskaper från skolan också men det är väl inte det viktigaste - En studie om studenters upplevelser av utlandsstudier och vilket stöd de fått under utbytestiden*. (Examensarbete, Umeå Universitet, Umeå) Hämtad från: http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?dswid=-6973&pid=diva2%3A1130567&c=1&searchType=SIMPLE&language=sv&query=Fernandez%2C+Nicole.+%C3%85berg%2C+Maria+&af=%5B%5D&aq=%5B%5B%5D%5D&aq2=%5B%5B%5D%5D&aqe=%5B%5D&noOfRows=50&sortOrder=author_sort_asc&sortOrder2=title_sort_asc&onlyFullText=false&sf=all

Hanson Frieze, I., Li, M., & Olson, J.E. (2013). *Students' Study Abroad Plans: the Influence of Motivational and Personality Factors*. *Frontiers: The Interdisciplinary Journal of Study Abroad*, 23, 74-89. Hämtad från:

https://www.researchgate.net/publication/308691791_Students'_Study_Abroad_Plans_the_Influence_of_Motivational_and_Personality_Factors

Högskolelag (1992:1434). Hämtad från Riksdagens webbplats:

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/hogskolelag-19921434_sfs-1992-1434

Kristensen, S. (2016). *Mobility guidance – what is it?* [PowerPoint-presentation Kvalitetsdrivet, Stockholm]. Hämtad 2020-05-16 från:

https://www.uhr.se/globalassets/uhr.se/om-uhr/konferenser/kvalitetsdrivet-2016/21-april_soren-kristensen_dk.pdf

Kristensen, S. (2004). *Learning by leaving - Placements abroad as a didactic tool in the context of vocational education and training in Europe*. Hämtad 2020-04-26 från:

https://www.uhr.se/globalassets/syv/utlandsvistelse/under-utlandsvistelsen/learning_by_leaving.pdf

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (3e uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Puukari, S. (2012). *Guidance and Counselling Supporting Student Mobility - Enhancing learning potential for international students*. Jyväskylä: Department of Teacher Education, Guidance and Counselling Education and Research Unit, University of Jyväskylä.

Hämtad 2020-06-17 från:

https://assets.ctfassets.net/4elt0r3bwjir/6NDae5Ziik6M0gW2sYmuis/e6d9bd9d092a35f1a1c6e8c191a5a3a6/Puukari_Guidance_and_Counselling_Supporting_Student_Mobility.pdf

Skolverket (2018). *Skolverkets allmänna råd med kommentarer: Arbete med studie- och yrkesvägledning*. Stockholm: Elanders Sverige AB.

Statistiska centralbyrån på uppdrag av Universitetskanslersämbetet. (2019). *Universitet och högskolor. Internationell studentmobilitet i högskolan 2018/19*. (Utbildning och forskning, 5 december 2019). Hämtad från:

https://www.scb.se/contentassets/c222924127b2476c868222f034a65d9c/uf0209_2018l19_sm_uf20sm1903.pdf

Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. (4e uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Universitetskanslersämbetet. (2020). *Information till bedömare i UKÄ:s granskningar*. Hämtad från:

<https://www.uka.se/download/18.18b4bd1417153660526398c/1587126835752/Information%20till%20bed%C3%B6mare%202020-04-17.pdf>

Universitets- och högskolerådet. (2020). *Bli Ivägledare du med*. Hämtad 2020-06-03 från

<https://www.uhr.se/syv/infor-en-utlandsvistelse/ivagledning/>

Universitets- och högskolerådet. (2019). *Mobilitet lönar sig*. Hämtad 2020-06-03 från:

<https://www.uhr.se/syv/infor-en-utlandsvistelse/varldens-mojligheter/forutsattningar-finns/internationalisering-lonar-sig/>

Universitets- och högskolerådet. (2018). *Det akademiska värdet av mobilitet*. (Rapport 2018:9). Hämtad 2020-04-26 från:

https://www.uhr.se/globalassets/_uhr.se/publikationer/2018/rapport-2018-9-det-akademiska-vardet-av-mobilitet.pdf

Universitets- och högskolerådet. (2018). *Yttrande över Internationaliseringsutredningens delbetänkande En strategisk agenda för internationalisering (SOU 2018:3)*.

Hämtad 2020-05-25 från:

https://www.uhr.se/globalassets/_uhr.se/publikationer/yttranden/2018/remissyttrande-internationaliseringsutredningen-uhr-20180601.pdf

Universitets- och högskolerådet. (2017). *Din insats gör skillnad*. Hämtad 2020-05-25 från:
<https://www.uhr.se/syv/infor-en-utlandsvistelse/ivagledning/sambandet-mellan-mobilitet-och-vagledning/din-insats-gor-skillnad/>

Universitets- och högskolerådet. (2016). *Vägledning centralt för att fler studenter ska studera utomlands*. Hämtad 2020-05-20 från:
<https://www.uhr.se/om-uhr/nyheter/2016/vagledning-centralt-for-att-fler-studenter-ska-studera-utomlands/>

Universitets- och högskolerådet. (2016). *Åtgärder för att öka antalet utresande utbytesstudenter*. Hämtad 2020-04-26 från:
<https://www.uhr.se/globalassets/uhr.se/publikationer/2016/uhr-atgarder-for-att-oka-antalet-utresande-utbytesstudenter.pdf>

Utbildningsdepartementet. (2018). *En strategisk agenda för internationalisering: Delbetänkande av Utredningen om ökad internationalisering av universitet och högskolor* (SOU 2018:3). Hämtad från:
<https://www.regeringen.se/490aa7/contentassets/2522e5c3f8424df4aec78d2e48507e4f/en-strategisk-agenda-for-internationalisering.pdf>

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad från:
https://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf

9. Bilagor

Bilaga 1

På grund av upphovsrättsliga skäl saknas bilden i den elektroniska utgåvan. Bilaga 1 var hämtad från följande länk på UHR:s hemsida:

https://www.uhr.se/globalassets/_uhr.se/om-uhr/konferenser/kvalitetsdrivet-2016/21-april_soren-kristensen_dk.pdf

Bilaga 2

Följande är den ursprungliga intervjuguiden som delades med informanterna.

Formuleringen i frågeställningarna har sedan dess förkortats, dock alltid med hänsyn till att informanternas svar fortfarande överensstämde med de ställda frågorna.

Fördjupningsfrågorna ställdes av personligt intresse och har inte fått plats i denna studie.

Intervjuguide

Bakgrundsfrågor

- Kan du lite övergripande berätta om den tjänst du har?
- Kan du berätta lite om din bakgrund?
 - Om du har någon egen erfarenhet av utlandsstudier?
- Utbildning
- Tidigare tjänster
- Har du hört talas om begreppet *Ivägledning*? (Förklara begreppet)

Frågeställningar

- Kan du beskriva hur/ om du arbetar med *Ivägledning* i vid bemärkelse, dvs. i samtal med grupper eller i klasser?
- Kan du beskriva hur/ om du arbetar med *Ivägledning* i snäv bemärkelse, dvs. i det individuella samtalet?
- Vilka framgångsfaktorer respektive svårigheter har du stött på i ditt arbete med *Ivägledning*?

Fördjupningsfrågor

- Vet du med dig att Ni/Du jobbar mot de mål som SOU och EU (Bolognaprocessen) har satt upp för att öka antalet svenskar som studerar utomlands till 20%. (25 % senast 2025).
- Om ja, kan du ge exempel på åtgärder ni jobbar efter för att nå upp till dessa mål?
- Vilket samarbete finns? (till exempel nätverk, kurser, fortbildningar)
- Vilka styrdokument arbetar du efter?